intra

OM FLERFUNKTIONSHINDER OCH INLÄRNINGSSVÅRIGHETER
I KULTUR OCH SAMHÄLLE

NR 2. 2016

Strunta i dyra brukarundersökningar – satsa på kompetent personal!

Om kvalitetsarbetet inom boende och daglig verksamhet enligt LSS har det skrivits mycket. I Socialstyrelsens föreskrift om *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete* (SOSFS 2011:9) och i den handbok som då gavs ut ligger tonvikten på rutiner, dokumentation och samverkan. Men man vill också ha målgruppsundersökningar och avvikelserapporter.

Socialstyrelsen har också lagt ner åtskillig kraft på sina öppna jämförelser som sägs kunna belysa en verksamhets kvalitetsnivå. På samma sätt är det med kommunernas och de privata firmornas brukarundersökningar. Med staplar och diagram påstår man sig kunna visa vilken kvalitet som en verksamhet har.

Tittar man närmare på dessa brukarundersökningar upptäcker man att de för det mesta är undermåliga. Till två tredjedelar är det andra än brukaren själv som fyller i formulären. Kvalitetsmätningarna tar sällan eller aldrig upp uppgifter om kompetens hos personal och arbetsledning, personalomsättning, antal tjänster per brukare, antal personal per enhetschef, internutbildning med mera. Ändå vet man att det är dessa ”hårda” och relativt lättredovisade siffror som utgör själva förutsättningen för en hög kvalitet.

Lena Lindgren, universitetslektor vid Göteborgs universitet, har forskat om nyttan av brukarundersökningar. ”Det satsas enorma resurser på det här. Frågan är om resurserna verkligen står i relation till nyttan och min slutledning blir nog att det läggs ner för mycket energi och resurser på att ställa de här frågorna.” säger hon i Intra (1/2016).

Betydligt viktigare för den framtida kvaliteten i LSS-verksamheterna är det arbete som nu, i skymundan, sker i det nationella kompetensrådet inom funktionshinderområdet (NKR). Med utgångspunkt från *Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning (SOSFS 2014:2)* har man arbetat fram vilka utbildningskrav som ska ställas på anställda inom LSS-verksamheterna och man har tagit fram enhetliga förslag om titlar.

Menar man allvar med sin vilja att förbättra stödet i gruppbostäderna finns det inga genvägar. Det handlar om bra personalpolitik, yrkestitlar med kompetenskrav, att skapa forum för reflektion och erfarenhetsutbyte, internutbildningssatsningar, bra arbetsledning och målsättningsdiskussioner.

Det vore t ex bättre att SKL lade ner sin satsning på dyra och krångliga brukarundersökningar (Pict-O-Stat) och istället lyssnade på sina kvalitetsansvariga och på mellanchefer inom kommunernas LSS-verksamheter. Det är dags att äntligen reglera yrkestitlarna inom funktionshinderområdet, att koda yrkestitlarna Stödpedagog och Stödassistent i sitt AID-system (Se sid 12) och att ta upp förhandlingar med Kommunal om detta.

Dssutom behöver vi ta utbildningssituationen på allvar. Det går inte att förlita sig på de osäkra och ojämna YH-utbildningarna. Det behövs gemensamma föreskrifter och långsiktighet i utbildningssatsningarna.

Det straffar sig att inte göra någonting

Gode Mansutredningen som kom 2004 var en gedigen och omfattande statlig utredning (SOU 2004:12) som pekade på alla de brister som nu kommit upp i dagen. Man lade en rad förslag som skulle förbättra villkoren för dem som behöver god man eller förvaltare. Men ingenting hände. Varken justitiedepartementet eller socialdepartementet brydde sig. Trots att bland annat denna tidskrift gång på gång efterlyste åtgärder. Det handlar knappast om politik eller ekonomi, bara om ignorans och slöhet. Det var helt enkelt inte intressant. Och så plötsligt står man där med skandaler och missförhållanden. Oj då! Hur kunde det bli så här?

Det finns ytterligare en sådan fråga som justitiedepartementet inte gitter ta i. Det gäller frågan om personer med utvecklingsstörning som sitter i fängelse. Två utredningar har båda pekat på behovet av sluten gruppbostad (SOU 2002:3) eller sluten stödenhet ((SOU 2012:17) för dessa personer så att de inte far illa i fängelsemiljön. Men ingenting har hänt. Eller rättare sagt – mycket händer hela tiden men inte förrän det blir en mediefråga är det dags att vakna. Ska det behöva gå så långt i denna fråga också?

intra

NR2/2016

innehåll

Grundad 1991 av
Karl Grunewald

Redaktion

Hans Hallerfors
Redaktör, layout, ansvarig utgivare
Tel 08-647 87 90
e-post: hans.hallerfors@telia.com

Roger Blomqvist
Ekonomi och prenumerationer

Erik Tillander
Text, reportage
e-post: erik.tillander@hotmail.com

Sara Hallerfors
Layout mm
e-post: sara.hallerfors@gmail.com

Prenumerantärenden

www.tidskriftenintra.se
Eller ta kontakt med
Intra/Kaktusvägen 38
125 55 ÄLVSJÖ
e-post: info@tidskriftenintra.se
Tel 08-647 87 90
Fax 08-97 11 04

INTRA är en tidskrift som utkommer med fyra nummer per år. Prenumerationen gäller för fyra nummer när än du börjar.
Betala på PlusGiro: 636 55 62 - 5
eller bankgiro: 5308 - 1485.
Prenumerationspris: 340 kr.

Finland: Betala 35 Euro på postgiro 800011-70844089.

Organisationsnummer: 814000-8890.

Tryck: Sjuhäradsbygdens tryckeri

ISSN 1102-4143

INTRA är befriad från moms.

INTRA ges ut av Stiftelsen Utvecklingsstörda i Fokus vars ändamål är att verka för ökad information om resultatet av forskning, metodutveckling och samhällets insatser beträffande personer med utvecklingsstörning och andra med närliggande problematik.
Ledamöter: Roger Blomqvist, Hans Hallerfors, Mårten Söder, Magnus Tideman, Iren Åhlund.
Suppleanter: Sara Hallerfors, Lennart Jönsson, Kristina Szönyi, Erik Tillander .

**Besök Intras hemsida:
www.tidskriftenintra.se**

Personalen ska inte ha likadana kläder! Sid 4
Bitte Fritzson vill förtydliga vad Socialstyrelsen menar med att all personal i gruppbostäder ska ha arbetskläder.

”Det är allvarligt att vi har en lag som inte följs!” 6
Elisabeth Sandlund på tidningen Dagen är kritisk till hur LSS tolkas idag.

Stödpedagog it is!
Stödpedagog och Stödassistent är de nya beteckningarna på personal inom LSS. Sid 10
Yrkeskrav. 11
Rapport från Nationella kompetensrådet. 11
Vad tycker ministern? 11
YH-utbildningarna. 12

Låt personalen få heltidstjänster på *EN* arbetsplats 14
Gun Stenmark, Umeå, vill ha stadig personal som trivs.

Surfa lugnt och ta ingen skit 16
Byrån mot Diskriminering i Östergötland har gjort fem filmer om hur man använder sociala medier.

Hemmasittare och jobbfixare 18
I Skövde söker man upp dem som fastnat hemma.

Det är aldrig försent för en Handi 20
Kerstin Gatu slår ett slag för ett bra hjälpmedel.

På Furan finns det mesta 22
Erik Tillander har besökt en ideell förening i Bullmark utanför Umeå.

Saklighet är grunden för ett bra självförtroende 24
Det är viktigt att man får veta vad den där diagnosen egentligen innebär.

”Som en vanlig tjej” 27
Kamilla Peuravaara skriver om hur det är att vara ung tjej med intellektuell funktionsnedsättning.

Vad betyder delaktighet? 30
Anders Bond har funderat på vad delaktighet kan innebära i LSS-verksamheterna.

LOV = minskad valfrihet 34
För Andreas Juliusson innebar LOV att han inte kunde utveckla sin specialbegåvning.

Dessutom

Socialstyrelsens lägesrapport 2016 9
Nätkoll 17
Jouravtalet 19
En studie i självbestämmande 29
Bilder som berättar 32
Mycket psykofarmaka till unga 33
LOV passar bäst för stora vårdfirmor 33
Omslagets konstnär 34

26:e årgången
99:e numret

Bitte Fritzson, Socialstyrelsen:

”Personal i gruppbostäder ska inte ha likadana arbetskläder”

Bitte Fritzson.

Bitte Fritzson, enhetschef på Socialstyrelsen, är upprörd när hon ringer Intra. Hon menar att Socialstyrelsen blivit felciterad (Intra 1/2016) och att syftet med de nya föreskrifterna bara varit gott: att förhindra smittspridning. När personal har fysisk kontakt med flera personer ökar risken för smitta.

– Det vore ju diskriminerande om man inte hade samma hygienföreskrifter i gruppbostäder som i särskilda boenden och i hemtjänsten för äldre och personer med funktionsnedsättning, säger hon.

Samtidigt vill hon slå fast att man ska undvika institutionell prägel i gruppbostäder.

– Det betyder att personalen inte ska ha enhetliga arbetskläder. Bostaden och verksamheten ska vara så hemlik som möjligt.

Det är inte bara Intra som har tolkat föreskrifterna felaktigt, enligt Bitte Fritzson. Även Kommunal har gjort det när man tror att föreskrifterna innebär att kommunerna måste köpa in arbetskläder till de anställda.

Men har inte Socialstyrelsen ett visst ansvar för hur föreskrifterna tolkas?

– Vi har ansvar för att informera. Vi är ute och föreläser och vi har information på vår hemsida men vi kan inte ta ansvar när Intra och andra skriver direkta felaktigheter. När vi får information om det går vi in och begär att man gör en rättelse som i det här fallet.

Men de flesta har ju tolkat föreskrifterna så att kommunen nu ska tillhandahålla arbetskläder till personalen.

– Allt föreskrifterna säger om arbetskläder är att de ska ha korta ärmar och att man ska byta arbetskläder efter varje dag, eller oftare om det behövs. Men kommunerna kan mycket väl ge den anställde anslag att själv köpa kläder eller att personalen har sina egna kläder. Köper verksamheten in kläder bör de däremot inte köpa in enhetliga arbetskläder till de anställda. För då är risken stor för att det blir en institutionell prägel och det strider mot LSS

Men det framgår inte av föreskrifterna.

Nej, men det framgår av förarbetena till LSS och i andra föreskrifter. Det står även på hemsidan under ”Frågor och svar om basal hygien i omsorg”.

Hur ska föreskrifterna konkret efterlevas, får man till exempel som personal ta på sig en långärmad tröja om man känner sig lite frusen en kväll och hur ska man göra när man t ex följer med på fredagsdanserna?

– Föreskrifterna gäller i bostaden och enbart i situationer där det finns risk för överföring av smitta i samband med fysisk kontakt, säger Bitte Fritzson. Det är arbetsledningen som får bestämma när det är aktuellt. De gäller inte när man följer med på fredagsdanser.

Bitte Fritzson menar att det funnits en omfattande expertis bakom föreskrifterna om basal hygien:

– Forskning visar att uppemot 30 procent av alla vårdrelaterade infektioner kan förebyggas med de här basala hygienrutinerna. De senaste åren har också spridningen av olika multiresistenta bakterier ökat och blivit vanligare ute i samhället.

Innebär inte detta att man riskerar en mer medicinsk inriktning på LSS-stödet?

– Nej, det handlar ju om den enskildes bostad. Det är inte en medicinsk verksamhet.

H H

Reaktioner på Socialstyrelsens föreskrift att alla anställda i LSS-boenden måste ha arbetskläder

Kommunal har ställt sig odelat positiv till Socialstyrelsens direktiv:

– Det är klart det är en stor framgång för oss, säger Ann Georgsson, ombudsman på Kommunal, till tidningen Kommunalarbetaren.

Kommunalarbetaren har också undersökt hur många som har arbetskläder. I 48 procent av kommunerna användes inte arbetskläder i LSS-boenden för funktionshindrade, påstår tidningen.

I många kommuner hade de anställda fått en uppsättning kläder eller fått ett klädbidrag vartannat år. Men de flesta vikarier har inte tillgång till några arbetskläder. I en tredjedel av kommunerna ansvarade de anställda själva för tvätt av kläderna. Flera kommu-

ner säger till Kommunalarbetaren att det tar tid att anpassa sig till de nya reglerna men att det är på gång.

Daniel Swedin, ledarskribent i **Aftonbladet**, vill också att personal i gruppbostäder ska gå i arbetskläder. Han konstaterar att alla som arbetar i äldreomsorgen och på LSS-boenden ska bära arbetskläder sedan årsskiftet. Men att det inte fungerar eftersom man på nästan vartannat LSS-boende har ”struntat i att erbjuda personal arbetskläder.”

Han menar att anställda som arbetar i människors hem, även om magsjuka och influensa finns där, och sedan hämtar sina barn på förskolan och går hem borde ha rätt att kunna skydda sig och andra och utbrister: ”Ska de inte ha tillgång till funktionella, praktiska kläder?”

Sociala medier:
På Sociala medier har diskussionen om arbetskläder varit livlig. Några röster:

”…på vårt Allsångsträff i söndags satt en käck personal med svart tröja med flera Kommunmärken på. Dem hon följde med var finklädda och några hade kavaj. Trist.”

”Bra att den här frågan om en återgång till att se utvecklingsstörning som en sjukdom uppmärksammas så välformulerat i media.”

”Tycker det låter bra att personalen ska ha rena kläder som byts varje dag.”

”Jag tycker det skulle vara fruktansvärt olyckligt om det skulle bli verklighet att personalen kommer in i min fysiskt kärnfriska dotters hem med ”uniform” . Det skulle verkligen vara en återgång i utvecklingen. En gruppbostad är ett HEM och ingen sjukvårdsinrättning.”

”Sjukt att ett hem kan betraktas som ett sjukhus.Jag skulle skämmas över att behöva ha särskilda sjukhuskläder hemma hos någon.Tänk tanken att någon ringer på hemma hos dig och besökaren ser ut att komma från akuten i sina sjukhuskläder.”

”Som jag ser det innebär den här föreskriften en mycket oroande tecken på en återgång till att se insatser för personer med utvecklingsstörning som medicinsk vård.”

Autism- och Aspergerförbundet
Anne Lönnmark, Autism- och Aspergerförbundets ordförande och Harald Strand, FUB-ordförande i Stockholms län, har tillsammans med andra i ett debattinlägg i SvD (160508) bland annat skrivit följande:

”Det är inte rimligt att införa arbetskläder i gruppbostäder av hygienskäl. I en gruppbostad bor 4-6 personer och alla har egna lägenheter. I de flesta fall klarar de boende själva sin mest intima personliga hygien och i de fall personal ändå behöver hjälpa till används förkläden och handskar. Dessa hygienåtgärder räcker.”

…

”Vi anser att föreskrifterna om arbetskläder utgör ett stort steg tillbaka mot den tid då personer med autism och utvecklingsstörning bodde på institutioner. När personalen går med arbetskläder blir bostäderna allt annat än hemlika. Bostäderna får en institutionell prägel, något man inte ska behöva uppleva i sitt eget hem. Det skapar varken trivsel eller möjlighet att leva som andra.”

Förtydligande:

De som arbetar inom vård och omsorg ska ha kortärmad överdel, byxor, kjol alternativt kortärmad klänning Det är viktigt att kläderna tål att tvättas i 60 grader. Personalen kan alltså ha i princip vilka kläder de vill. Det är också viktigt att väga in att en bostad med särskild service enligt LSS uppfyller kraven utifrån LSS och inte får en institutionell prägel.

Syftet med bestämmelserna om kläder som bärs i arbetet är att förebygga smittspridning. Vid nära kroppskontakt överförs mikroorganismer. Speciellt när det gäller hjälp med personlig hygien och kontakt med kroppsvätskor finns det risk för smittspridning. Det är i dessa situationer som risk för överföring av smitta föreligger och då gäller hygienkraven i Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2015:10 om basal hygien i vård och omsorg.

Föreskrifterna reglerar inte vem som står för tillhandahållandet eller kostnaden för arbetskläderna då det är en arbetsrättslig fråga och ligger inte inom ramen för Socialstyrelsens verksamhet.

Hur eventuella inköp av kläder organiseras, är inte heller något som Socialstyrelsen reglerar eller har synpunkter på. Skulle kommunen genom upphandling köpa in kläder centralt för att använda i verksamheter enligt LSS som omfattas av föreskrifterna ansvarar kommunen för att klädernas utförande är i enlighet med LSS.

Socialstyrelsen reglerar inte heller vem som tvättar personalens kläder eller förvarar kläderna under förutsättning att den som bedriver verksamhet enligt LSS kan säkerställa att kraven i SOSFS 2015:10 uppfylls.

Socialstyrelsen har alltid sakkunniga involverade i arbetet med att ta fram nya föreskrifter. Det ingår även i föreskriftsarbetet att skicka förslag på nya föreskrifter på remiss till berörda aktörer innan beslut fattas. I detta fall skickades förslaget till Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) och Riksföreningen Autism (RFA).

Föreskrifterna gäller vid genomförande av insatsen bostad med särskild service enligt 9 § 8 och 9 LSS och vid sådana omsorgsmoment där det finns risk för överföring av smitta.

Bitte Fritzson, enhetschef, Socialstyrelsen

Intra kommenterar
Hygienföreskrifterna i SOSFS 2015:10 är anpassade för hälso- och sjukvård och hemtjänst. Inte för gruppbostäder och servicebostäder enligt LSS. Det är pinsamt att Socialstyrelsen inte förstår den kritik som riktas mot föreskrifterna eller hur de kommer att tillämpas i praktiken.

Det enda rimliga för kommunerna och vårdfirmorna nu är att ge personalen ett ekonomiskt bidrag för att köpa in några uppsättningar egna personliga kläder att använda i arbetet. Problemet är att det i så fall troligen räknas som en skattepliktig förmån. Om man nu hittar några ”privata” kläder som går att tvätta i 60°.

H H

I gruppbostäder är det viktigt att arbetskläderna inte gör att boendet får en institutionell prägel. Personalens kläder behöver inte se ut på något särskilt sätt eller vara lika för alla anställda så länge de har korta ärmar och att både över- och underdel går att tvätta så att de blir rena. Det är upp till verksamheten att välja kläder som fungerar för det enskilda boendet och uppfyller både hygienregler och LSS intentioner.

Ur ”Frågor och svar om basal hygien i omsorg”
www.socialstyrelsen.se.

Elisabeth Sandlund:

Det är allvarligt att vi har en lag som inte följs!

Elisabeth Sandlund är debattredaktör på tidningen Dagen. Foto: Hans Hallerfors.

När Socialstyrelsens påbud att personal i gruppbostäder skulle ha arbetskläder debatterades i olika LSS-forum dök en röst upp från ett kanske oväntat håll. I den kristna tidningen Dagen röt opinionsredaktören Elisabeth Sandlund till. ”Senaste dumheten från överheten”, kallade hon föreskrifterna.

Elisabeth Sandlund har, som mamma till Ulrika 33 år, en bra inblick i hur stödet till funktionshindrade fungerar.

– Det behövs verkligen en LSS-utredning, säger hon när vi träffas på tidningen Dagens redaktion. Lagen om stöd och service till personer med särskilda behov (LSS) behöver återställas. Vi behöver en utredning som går tillbaka till lagens förarbeten och ser efter hur det var menat. Som tar fasta på den övergripande målsättningen för LSS: Att personer med svåra funktionsnedsättningar ska få leva som andra i gemenskap med andra.

Bristfällig lagstiftning

Elisabeth Sandlund vet vad hon pratar om. Hon radar upp exemplen på en lagstiftning som kommunerna inte längre anser sig behöva följa.

– I min dotters gruppbostad finns bara personalresurser för en individuell fritidsaktivitet en vardagskväll i veckan. För att de som bor där ska kunna ta sig någonstans under övrig tid krävs att man har föräldrar som ställer upp. Vi ville att Ulle skulle kunna ta sig till kyrkan på egen hand med hjälp av personal vissa söndagar. ”Kan hon inte gå någon annan dag?” sa man från kommunledningen. Men det är ju liksom på söndagarna som man går i kyrkan!

Elisabeth, som är god man för Ulrika, drev frågan om Ulrikas rätt till ledsagare på söndagar så långt man kunde. Men de fick avslag.

– Och då står det ändå i grundlagen att var och en har rätt att få utöva sin religion i det här landet!

Samma sak gällde Ulrikas rätt till kontaktperson.

– ”Vi har fattat beslut om att de som bor i gruppbostad inte ska få rätt till kontaktperson”, sa en tjänsteman på kommunkontoret, berättar Elisabeth. Jag sa att det där är olagligt, ni får inte fatta kollektiva beslut för alla. Det ska ske en individuell behovsbedömning. Då backade kommunen och sa att man gjorde en individuell bedömning i varje ärende men att man individuellt bedömde att den som bodde i en gruppbostad hade sitt behov av kontakter med andra människor uppfyllt.

Även frågan om kontaktperson drev Elisabeth i rättslig instans utan att lyckas. Hon skrattar och skakar uppgivet på axlarna.

– När det här händer mig som har tillgång till media, som har kontakter bland beslutsfattare och som kan lagstiftningen och vet hur man påverkar, så kan man ju undra hur det fungerar för dem som inte har så lätt att strida för sin sak? Och tänk om kommunerna behandlade andra områden likadant! Om man sa: ”i vår kommun så har vi en så bra skola, vi har så duktiga lärare så vi tycker inte ditt barn behöver gå nio år i skolan. Eleverna lär sig så mycket här, så vi nöjer oss med åtta år”. Det skulle vi knappast acceptera. Men med LSS går det att föra ett sådant resonemang! Det är allvarligt att vi har en lag som inte följs!

Tre år innan diagnos

Elisabeth Sandlund har, som de flesta föräldrar till barn med funktionshinder, fått erfarenheter som starkt har påverkat hennes syn på livet och samhället. När Ulrika föddes var det inget som var konstigt. Elisabeth hade en normal graviditet och förlossning. Visst var Ulrika väldigt sen i utvecklingen, men hennes föräldrar visste att barn är väldigt olika i sin utveckling. Ulrikas storasyster hade ju varit extremt tidig.

– Det var också vad vi fick höra av alla när vi märkte att Ulrika inte ville börja gå och inte ville prata, berättar Elisabeth. ”Barn är så olika”, sa man. Det kan röra sig om olika steg i utvecklingen. Men hon började ändå inte gå. Och hon kan inte tala. Först vid tre års ålder genomfördes en ordentlig undersökning och man konstaterade då att Ulrika hade en utvecklingsstörning. Ett tag trodde man att hon hade Angelmans syndrom, men det var det inte. Hon har fortfarande ingen diagnos.

Elisabeth Sandlund är kluven inför att det dröjde så länge innan de fick reda på att Ulrika hade en allvarlig funktionsnedsättning.

– Å ena sidan är jag rätt tacksam att vi fick de här åren med småbarnsliv som alla andra, säger hon. Vi kom inte in i ”handikappsvängen”. Istället reste vi och gjorde alla de där sakerna som vi kanske inte hade gjort om Ulrika hade fått en tidig diagnos. Men å andra sidan hade det underlättat om vi fått tidigare stöd från samhället. Det hade nog också inneburit bättre kontinuitet i stödet och mindre av ifrågasättande. Det senare kan jag se nu efteråt. Vi var nog alltför angelägna att betona att allt var normalt. När jag träffar nyblivna föräldrar till barn med funktionshinder så säger jag alltid att de ska se till att ta för sig av allt det stöd de kan få. Då blir det lättare senare.

Möte med Gud

Sommaren 1999 anmälde Elisabeth och hennes man Ulrika till ett 4 veckors konfirmationsläger på Gålö i Stockholms skärgård.

– Det var ingen djupare tanke bakom det, berättar Elisabeth. Varken min make eller jag trodde på Gud. Vi tänkte att det var bra för henne att komma iväg och Gålö låg ju inte så långt från Stockholm, så vi kunde besöka henne.

Ulrika konfirmerades och efter konfirmandernas nattvardsgång var det dags för de anhöriga att få del av det heliga sakramentet.

– Jag tänkte att jag skulle göra Ulrika glad och gå fram till altaret jag också, trots att jag inte trodde på det hela. När jag kom fram i altargången var det en lång kö där och jag hann tänka en del. Och då drabbades jag av insikten att det här handlade inte alls om Ulrika, det handlade om mig. Jag mötte Gud helt enkelt

Från den dagen betraktar Elisabeth sig som kristen och så småningom ledde detta fram till redaktörskapet för tidningen Dagen.

– Kyrkan är otroligt viktig i mitt och Ulrikas liv, säger hon. Minst lika viktig för henne som för mig. Vi har båda vår tillhörighet i Klara kyrka. Där finns stor tolerans för personer som är annorlunda och Ulrika har en viktig roll, dels genom att hon har som ansvar att se till så att klockorna ringer klockan elva på söndagar och dels genom att hon sprider så mycket glädje och samhörighet. Kan hon inte komma till kyrkan en söndag så blir hon helt förtvivlad.

Elisabeth tror också att kyrkan kan betyda mycket mer för personer med utvecklingsstörning.

– Där är gemenskapen en självklarhet, säger hon. Det är själva meningen med kyrkan: gemenskap med människor och gemenskap med Gud.

Jag blir lite störd av Elisabeths framställning av sin dotter som extra kärleksfull och ”god”. Är inte det ett ett ok som man lägger på de här personernas axlar? Att de ska vara så glada och kärleksfulla? Hon håller med till en viss del.

– Den suraste besvärligaste och bråkigaste unge jag träffat hade Downs syndrom, skrattar hon. Tvärt emot alla dem som säger att just dessa personer är så snälla och glada. Det är viktigt att ha klart för sig att även den som inte på något positivt vis bidrar med något alls, också har ett människovärde.

Samtidigt är hon mycket kritisk till utvecklingen mot allt mer avancerad fosterdiagnostik.

– Vi befinner oss på ett sluttande plan, säger hon. Samtidigt som vi höjer ICA-Jerry och andra personer

> Socialstyrelsen har i sin nitiska omsorg slagit fast att samma klädkod som inom sjukvården ska gälla på gruppboenden. Särskilda arbetskläder, som inte får lämna arbetsplatsen och som måste tvättas i 60 grader efter varje arbetspass, ska bäras. Ärmarna ska sluta ovanför armbågarna, armbandsur är strängt förbjudna och ve den personal som har prytt sina naglar med ”konstgjort material”, läs nagellack.
> ...
> Jag kunde inte låta bli att ringa Socialstyrelsen och fråga hur personalen ska vara klädd när man åker på dans, går på bio, äter på restaurang, handlar livsmedel eller går till simhallen med någon eller några boende. Allt sådant och mycket annat som är viktiga delar av jobbet och som visar att det är en milsvid skillnad mellan vård av sängliggande patienter på ett sjukhus och omsorg om friska och aktiva individer på ett gruppboende. Svaret blev så luddigt att det närmade sig det klassiska: ”Tänkte inte på det”.
>
> *Ur Elisabeth Sandlunds krönika i Dagen 160329.*

Man kan säga att hon har allt tillgodosett i gruppbostaden – mat, kläder, husrum – allt utom livet

med funktionsnedsättningar till skyarna, så gör den allt mer avancerade fosterdiagnostiken att många nu vill välja bort personer med dessa funktionsnedsättningar.

Dumt att inte satsa på gruppbostäder

När Ulrika var 25 år flyttade hon till gruppbostad. Mycket har fungerat bra, men det hänger på att personalen finns kvar. Förra året slutade flera av dem som kände Ulrika bäst, och då blev det kris. Hon ville flytta tillbaka till mamma och pappa.

– Man kan säga att hon har allt tillgodosett i gruppbostaden – mat, kläder, husrum – allt utom livet. Det fungerar inte när det kommer till det som gör tillvaron värd att leva. Ulrika behöver mer stimulans. Hon behöver hjälp med att upprätthålla kontakter och med att komma ut. Men det får hon inte. Ett tag nekade man de boende att umgås, alla skulle äta själva i sina lägenheter. Men nu har de som tur är slutat med det. Det har blivit bättre. För första gången på åtta år så ska de hitta på något på sommaren. De ska åka till Skara Sommarland. Och personalsituationen har stabiliserat sig. Samhällsekonomiskt är det dumt att inte satsa på gruppbostäderna. Gör man inte det så kommer fler att försöka få personlig assistans, vilket blir dyrare.

Elisabeth Sandlund har många fina erfarenheter av personalen i LSS-verksamheterna.

– Det finns så otroligt mycket god vilja, säger hon berömmande. Det är klart att man inte alltid kan göra det man vill på grund av underbemanning eller knasig organisation. Men det är ett fantastiskt jobb de gör!

Samtidigt menar hon att det finns en del personal som borde jobba med annat. Hon tar som exempel en lärare som Ulrika inte trivdes hos.

– När Ulle gick i skolan hos henne var hon ofta trött och det hände att hon plötsligt blev hemskickad i taxi. Läraren arbetade efter en speciell metod, TEEACH, som inte passade Ulle. Hon tyckte det blev tråkigt och ville inte vara med. Läraren ville inte heller anpassa undervisningen efter Ulles behov, ”det här är den metod som jag använder”, sa hon. Men så fick Ulle en ny lärare som inte var så låst. Då blev skolan plötsligt jätterolig och Ulle blev pigg hela dagarna! Det var bara det som det handlade om!

För snart tre år sedan drabbades Ulrika av leukemi. Behandlingen har lyckats utmärkt. Hon mår nu bra, men måste fortfarande ta cellgiftstabletter och kontrollera blodvärdena ofta.

– Kanske kommer vi nu, eftersom de har gjort en genetisk undersökning, att få svar på vilken diagnos som Ulrika har? Jag har själv sökt och jag har mina misstankar. Men oavsett vad man kommer fram till så ändrar det ingenting.

Elisabeth Sandlund deltar ofta i debattprogram och TV-soffor. Ibland sitter hon också med i panelen i radioprogrammet *God morgon världen*. Elisabeth berättar att hon brukar ta med sig Ulrika dit. Hon brukar bli bjuden på kaffe och croissanter och får vara med i studion när Elisabeth sitter i ”panelen”. Häromveckan kunde hon inte följa med och programledaren, Olle Hägg, undrade vart hon hade tagit vägen. Likaså de andra som hon brukar krama om.

– Hon påverkar människor överallt. Hon är en Guds gåva.

Det religiösa intresset har gjort att Elisabeth blivit intresserad av L´arche-rörelsen. En rörelse som startades av en fransk präst, Jean Vanier, där man lever tillsammans med personer med funktionsnedsättningar hela livet.

– Där är frågan om speciella arbetskläder för personal en icke-fråga!

Hans Hallerfors

Ulrika gillar kyrkan, att dansa och att vara ute med scouterna tillsammans med mamma Elisabeth som är scoutledare. Längst bak: Ulrikas kompis Freja.

Daglig verksamhet vanligaste insatsen

Antalet kommunala LSS-insatser fortsätter att öka och den vanligaste är daglig verksamhet. Det visar Socialstyrelsen i årets lägesrapport till regeringen om ”tillståndet och utvecklingen inom stödet till personer med funktionsnedsättning”. Dessutom har man publicerat den senaste statistiken för 2015.

Antal insatser enligt LSS år 2010–2014:

Insatser enligt LSS	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Personlig assistans	3 560	3 760	3 900	3 900	4 100	4 290
Ledsagarservice	9 290	9 160	8 700	8 700	8 430	8 300
Kontaktperson	19 500	19 460	19 600	19 600	19 520	19 490
Avlösarservice	3 390	3 390	3 400	3 400	3 650	3 760
Korttidsvistelse	10 010	9 880	9 700	9 700	9 600	9 690
Korttidstillsyn	5 160	5 010	4 800	4 800	4 500	4 370
Boende, barn	1 440	1 330	1 200	1 200	1 040	1 040
Boende, vuxna	23 430	23 920	24 400	24 400	25 840	26 480
Dagl, verksamhet	30 250	31 150	32 200	32 200	32 810	35 340

* Gäller 1 okt 2015.

Stora skillnader mellan män och kvinnor

Under 2015 beviljade kommunerna drygt 117 000 LSS-insatser. Det är 3 000 fler insatser än året innan.

Den största LSS-insatsen är daglig verksamhet som står för 30 procent av insatserna. Även vuxenboende utgör en stor del, 23 procent.

– Statistiken visar även på könsskillnader. Män får cirka 60 procent av alla LSS-insatser och störst är skillnaderna i åldersgruppen 5–25 år, säger statistikern Lina Boberg.

Totalt hade 28 768 kvinnor och 40 760 män LSS-insatser under 2015.

Av dessa sammanlagt 69 528 personer tillhörde 60 168 personer personkrets 1 (de som har utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd), d v s nästan 87 %.

Räknat på 10 000 invånare hade 71 personer insats enligt LSS. 61 av dem tillhörde personkrets 1.

Det finns också stora skillnader i landet när det gäller hur många personer som har LSS-insatser i förhållande till befolkningen. Lägsta andel LSS-insatser återfinns i Stockholms län med 0,6 procent av befolkningen. I Västerbottens län är andelen högst med 1 procent. Genomsnittet för riket är 0,7 procent.

Tabellen visar hur många män respektive kvinnor i olika åldersgrupper som har LSS-insatser.

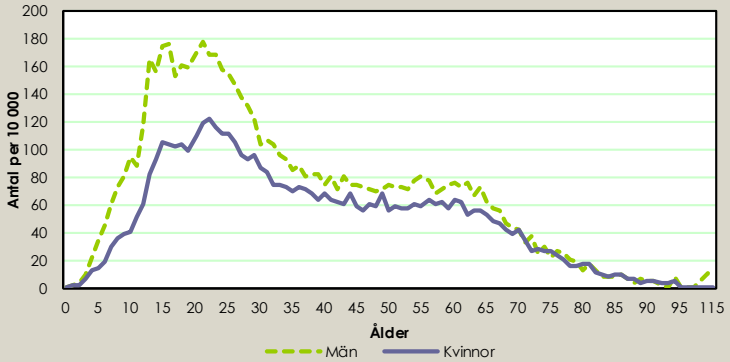

Källa: registret över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, Socialstyrelsen

Stöd enligt Socialtjänstlagen

Drygt 66 000 personer med funktionsnedsättning hade insatser enligt Socialtjänstlagen någon gång under 2015. Det framgår av Socialstyrelsens statistik.

Den vanligaste insatsen är boendestöd som 21 500 personer hade. Antalet personer med den insatsen har sedan 2007 ökat med 11 procent. Den näst vanligaste insatsen är hemtjänst. Av de personer med funktionsnedsättning som hade insats enligt SoL var 60 procent över 45 år.

Kostnader

År 2014 omsatte funktionshindersomsorgen 57 miljarder kronor, varav kostnader för insatser enligt LSS stod för närmare 80 procent. Mest ökar dock kostnaderna för insatser enligt SoL som sedan 2010 ökat med 20 procent. Kostnadsökningen inom LSS är lägre, 8 procent. Kostnaden för kommunernas åtaganden för personlig assistans har sedan 2010 minskat med cirka 5 procent.

Läs mer om lägesrapporten på sid 33.

H H

Stödpedagog it is!

Marie Boström, ombudsman på Kommunal välkomnar de enhetliga yrkestitlarna och hoppas att Sveriges kommuner och landsting (SKL) ska ta tag i frågan.

Carin Bergström har varit drivande när det gällt att ta fram kompetenskrav och yrkesbeskrivningar för personal inom LSS-verksamheter.

De yrkeskrav som Forum Carpe har arbetat fram finns fortfarande att läsa på deras hemsida:
forumcarpe.se

Läs mer om NKR på:
vo-college.se

En förteckning på de yrkesutbildningar till stödpedagog som finns i landet kan man hitta på:
yrkeshogskolan.se

Socialstyrelsens Allmänna råd om kunskaper hos LSS-personal (SOSFS 2014:2) kan laddas ner gratis från:
socialstyrelsen.se

Det har länge rått stor osäkerhet om vilka yrkestitlar som ska finnas i gruppbostäder och dagliga verksamheter. Likaså om vilka utbildnings- och kompetenskrav som ska ställas på personalen. Men nu har det lossnat!

Kompetensen hos personal inom boende och daglig verksamhet enligt LSS har länge varit dalande.

Men nu verkar det hända saker. Det började för fem år sedan då Göteborgsregionens 13 kommuner drev igenom gemensamma yrkesbeteckningar, ***Stödassistent*** och ***Stödpedagog***, med gemensamma kompetenskrav. Nu har även kommuner i Västsverige, och en del kommuner i Skåne, Östergötland och Stockholms län börjat använda dessa yrkestitlar.

Kommunal är nöjd

Marie Boström som är ansvarig för yrkesfrågor inom LSS-området på Kommunal är nöjd över utvecklingen även om hon tycker den går för långsamt.

– Tyvärr vill inte SKL ta i frågan, säger hon. Därför får vi ingen överenskommelse med dem om detta. Men det är ändå positivt att det blir enhetliga yrkestitlar. Det förbättrar yrkesmedvetandet och ökar möjligheterna att höja kompetensen och kvaliteten i stödet.

Har varit ett stort bekymmer

Carin Bergström är kanske den som flitigast har verkat för att öka medvetenheten hos kommunerna om vikten av hög kompetens inom LSS-verksamheterna. I Projekt Carpe var hon 2010 med och startade det Nationella Kompetensrådet för funktionshinderområdet (NKR), där det nu finns representation från i stort sett hela landet. I Carpe diskuterade och formulerades de yrkeskrav som fått stor spridning i landet genom det nationella kompetensrådet.

Yrkeskraven överensstämmer med de kompetenskrav som senare bland annat fanns med i Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos LSS-personal (SOSFS 2014:2) Sedan 2014 drivs NKR av Vård- och omsorgscollege.

– Kompetensfrågorna inom funktionshinderområdet har varit ett stort bekymmer, säger Carin Bergström. Eftersom kommunerna valt olika yrkestitlar och kompetenskraven skiftat så finns idag ingen samlad statistik över antalet anställda eller deras kompetensnivå.

Det behövs gemensamma föreskrifter

Ett steg mot en gemensam kompetensnivå är att de nya YH-utbildningarna med inriktning på funktionshinderområdet som nu finns i bland annat Söderköping, Borås, Landskrona, Uddevalla, Skövde och Nyköping (se nästa uppslag) ger samma kompetens.

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) kan utfärda föreskrifter för utbildningar som ska uppfylla samma krav oavsett var man studerar. Det pågår ett arbete i NKR som man hoppas ska leda fram till en ansökan om en sådan föreskrift om nationellt likvärdigt innehåll i YH-utbildningarna till stödpedagog.

– En sådan finns för till exempel tandsköterskor, berättar Carin Bergström. Anställer man någon som har gått deras YH-utbildning vet man att den personen har en viss kompetens. Så borde det vara också för stödpedagoger.

Ett annat problem är också att SKL inte kodat Stödpedagog i sitt AID-system. AID står för arbetsidentifikation och är kommunernas och landstingens system för att kunna analysera arbetsuppgifter och lönenivåer.

Kartlagt personalens kompetens

Intra besöker en sammankomst med det nationella kompetensrådet i SKL:s lokaler på Södermalm i Stockholm. Ett 30-tal chefer och kvalitetsansvariga från olika kommuner har samlats. Luleå är en kommun som kommit långt i sin planering:

– Vi är inne i processen, berättar Lisbeth Wiklund, utbildningsledare. Vi har beslutat att det är dessa titlar som ska gälla. Vi har kartlagt personalens kompetens och genomfört kompletterande utbildningar. Som utgångspunkt har vi använt Socialstyrelsens Allmänna råd om utbildning. För att bli godkänd på tjänst som stödassistent ska man ha gymnasieutbildning eller mot-

svarande inom vård och omsorg. För att bli stödpedagog krävs minst 60 poäng högskoleutbildning inom området.

Hon berättar att det inom LSS-boendet i Luleå kommun finns 283 anställda. När kartläggningen var klar i september 2015 hade 136 (48 %) behörighet som stödassistent. Av dem med behörighet hade 13 personer (5%) kunskaper motsvarande det som krävs för stödpedagog. 147 (52%) anställda hade inte behörighet, vilket inte innebar att de helt saknade utbildning.

Idag har andelen som saknar behörighet minskat till 43% efter kompletterande utbildningssatsningar.

Inom daglig verksamhet är situationen något bättre. Av 138 anställda har 85 personer (62%) behörighet. Av dem med behörighet hade 10 personer (7 %) även behörighet för befattningen stödpedagog. De övriga 53 personerna har alla viss utbildning som behöver kompletteras.

Alla är ense om att det vi nu ser är en islossning för kravet på rejäla yrkestitlar kopplade till kompetenskrav. Men den utvecklingen sker, inte oväntat, inom de kommunala verksamheterna.

H H

Nationella kompetensrådet i arbete

Yrkeskrav:

Stödassistent: Samma som grundkraven i SOSFS 2014:2. D v s gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram med inriktning på funktionshinderområdet.

Stödpedagog: Gymnasiekompetens + eftergymnasial högskoleutbildning med inriktning mot pedagogik inom funktionshinderområdet 60 poäng eller 200 yrkeshögskolepoäng på stödpedagogutbildning.

Intra deltog på ett NKR-möte med ett 30-tal chefer från olika kommuner som avhandlade personalens kompetens och de nya yrkestitlarna. Här kommer några röster:

”Utbildningskraven kommer att öka statusen i yrket och på sikt också leda till förbättrade löner och större möjlighet att konkurrera om kompetent personal.”

”Yrkets attraktion kommer att öka.”

”Det är viktigt att markera att yrket inte är vårdande. Därför är titlar som vårdare eller undersköterska felaktiga.”

”Meningen med yrket stödpedagog är inte att den personen ska ha en arbetsledande funktion, utan hen ska bidra med sin kompetens i den ordinarie verksamheten.”

”Nu måste SKL vakna!”

”Vi som också har andra kommunala vårdområden, t ex HVB-hem och hem för nyanlända, märker ju att de faktiska kraven i arbetet är minst lika höga, oftast högre, inom LSS-boendet medan kompetenskraven på personalen är betydligt lägre. Det är obegripligt att man inte kräver högskoleutbildning för att arbeta i de ofta mycket utsatta verksamheter som LSS-boendena är.”

”Det vi har märkt i det här arbetet är att även kraven på cheferna är alldeles för låga. Kompetensen och kunskaperna hos enhetscheferna behöver höjas betydligt.”

Det har varit svårt att få SKL och andra intressenter att ta kompetensfrågan på allvar så länge som Socialdepartementet inte har brytt sig. Vi beslöt att fråga den ansvariga ministern, Åsa Regnér hur hon ser på dessa frågor.

Kan vi förvänta oss någon typ av initiativ från Socialdepartementet vad gäller LSS-personalens kompetens i framtiden?

– Nu jobbar vi med direktiven till en ny och bred utredning som ska se över Lagen om stöd och service och assistansersättningen, så innan det arbetet kommer igång kommer inte något ytterligare initiativ kring personalens kompetens inom LSS.

Hur ser ansvarig minister Åsa Regnér på möjligheterna att skapa enhetliga yrkestitlar och utbildningsvägar för LSS-personalen som ett sätt att höja kompetens och kunskapsnivån inom dessa verksamheter?

– Det är ingenting jag stänger dörren för, LSS-verksamheterna omfattar ju idag ganska stora grupper personal, men det är inte heller något som vi idag har några konkreta planer på.

När allt fler kommuner bestämmer sig för yrkestitlarna **Stödpedagog** och **Stödassistent** behöver man få fler behöriga på tjänsterna. Många yrkeshögskolor, i kommunal eller privat regi, har ansökt om medel för att starta sådana utbildningar men tilldelningen av medel från staten är ryckig och försvårar för dem som vill se en långsiktig lösning på kompetensfrågorna inom LSS-verksamheterna.

YH-utbildningen

Jubel i Skövde, dystert i Partille

På Vuxenutbildningen firades det med tårta den 20 i januari i år. Myndigheten för yrkeshögskolan hade godtagit deras ansökan om att få starta två utbildningar (2016 och 2017) till stödpedagog. Utbildningen är en 2-årig distansutbildning på halvfart med 35 platser. När denna tidskrift pressläggs har ansökningstiden gått ut – men det är ingen risk för tomma platser. Redan i början på april, när Intra kom på besök och det var över en månad kvar till sista ansökningsdag, hade man fått in över 120 ansökningar!

Stödpedagog är accepterat

Frida Eliasson har varit med och formulerat Skövdes ansökan om att starta Stödpedagogutbildning. I den konstaterar hon att yrkestiteln Stödpedagog blivit alltmer utbredd, att man kräver eftergymnasial utbildning inom området för att få inneha denna yrkestitel, att det finns en dokumenterad nationell efterfrågan på dessa utbildningar och att det finns ett behov inom de 15 kommuner som ingår i Skaraborgs kommunförbund av ca 160 stödpedagoger inom de närmsta åren.

– För i Skaraborg har man fattat beslut om att det är dessa yrkestitlar som ska gälla inom LSS-verksamheterna i framtiden, säger Frida Eliasson.

För få en ansökan om YH-utbildning godkänd är det framför allt den regionala efterfrågan på yrket som är avgörande. Uppgifter om hur utbildningen ska se ut finns med i ansökan men utöver det har man stor frihet vid utformningen. Ledningsgruppen för YH-utbildningen ska vara lokalt förankrad, så det är fritt fram att försöka anpassa utbildningen efter vad man tycker på stället.

Ketty Axelsson, som är kvalitetsutvecklare i Skövde, har varit med om utvecklingen, bland annat som deltagare i det Nationella kompetensrådet, NKR.

– I Skövde har vi tagit beslut att gå över till de nya yrkestitlarna. Det sker nu successivt, säger hon.

Kostsamt för den som har försörjningsbörda

Att gå distansutbildningen i Skövde ger 200 YH-poäng, vilket inte ska förväxlas med högskolepoäng. Av dem som söker har man sett att ungefär hälften är från den egna regionen och hälften kommer utifrån.

Även om Yrkeshögskoleutbildningar berättigar till studiemedel från CSN kan det bli dyrt. Dels ska man ta sig till Skövde 4–6 dagar per termin – då får man bekosta resor och uppehälle själv. Dessutom tillkommer kostnader för kurslitteratur. Om man är halvtidsledig blir inkomstbortfallet betydande – något som kan vara svårt för dem som kommit en bit upp i åren och har försörjningsbörda. En del kommuner har insett detta. De månar om den personal som vill stanna i yrket och förbättra sina kunskaper genom att t ex betala kurslitteraturen och/eller resorna.

En utmaning

Anne Kruse är utbildningsledare för den nya utbildningen i Skövde och Ingalill Niggol är lärare. Det är de båda som nu ska fylla utbildningen med nyttiga kunskaper. Båda har lång erfarenhet, började sin bana på Johannesbergs vårdhem på 1980-talet. (Som tillsammans med Stretered var den stora centralanstalten i Västsverige.) Och båda minns den tid när det fanns en riktig yrkesutbildning för personalen i det som då kallades Omsorgerna.

– Fram till kommunaliseringen fanns ju GPU och PPU-utbildningarna som var helt inriktade på arbete med funktionshinder, säger Anne Kruse. Det är dit vi måste komma igen.

– Det är utmanande att ta sig an en sådan här ny utbildning eftersom det till stor del handlar om att tydliggöra en yrkesroll, säger Ingalill Niggol.

Förhandskravet på dem som söker är att de ska ha minst två års arbetslivserfarenhet (på minst halvtid) från området.

– Det innebär att de som kommer in på utbildningen har erfarenhet och det måste man respektera, säger Ingalill.

– Samtidigt är det vår uppfattning att det finns mycket okunskap och bristande kompetens i verksamheterna. Mest yttrar den sig i att omvårdnadsinställningen har gjort sig bred. Många gånger på grund av att cheferna har en alltför medicinsk inriktning. Det här måste vi se upp med. Den pedagogiska kunskapen, liksom den psykologiska förståelsen är viktigare.

Frida Eliasson, längst till vänster, är den som håller i ansökningarna från Yrkeshögskolan i Skövde. Hon är glad att man fått lov att starta en utbildning till Stödpedagog. Anne Kruse är utbildningsledare och Ingalill Niggol är lärare för den nya utbildningen. De har våren och sommaren på sig att detaljplanera utbildningen.

Kompetensen fladdrar iväg

Samtidigt är det dystrare i Partille där man under två års tid bedrivit samma utbildning. Nu har myndigheten sagt nej till fortsatt undervisning där. Trots att det finns sökande.

Marie Offrell är utbildningsledare i Partille. Hon deppar inte – istället skickade hon gratulationer till Skövde. Men hon tycker ändå att det är tråkigt att de inte fick fortsätta:

– Vi hade ju fått igång en riktigt bra utbildning. Det man kan ifrågasätta är att YH-myndigheten låter så mycket kompetens, tid och pengar fladdra iväg. Det är så hattigt. Hade vi fått ge utbildningen ytterligare två år hade vi kunnat göra än mer kvalitetsförbättringar längs vägen efter våra utvärderingar. Nu går en massa kompetens förlorad samtidigt som vi hade 350 sökande till de 35 platserna i förra utbildningen. Nu finns det ingen utbildning till stödpedagog i Göteborgsområdet. Det är ju inte bra för möjligheten att på lång sikt höja kompetensen i regionen.

Det var 36 utbildningsanordnare som ville anordna utbildning till stödpedagog i år men endast 5 anordnare fick godkänt.

– Om nu söktrycket på utbildningen är så pass stort och det inte finns någon kompetent personal alls att finna till stödpedagogtjänsterna så kan man undra över YH-myndighetens val att flytta runt utbildningarna till olika kommuner och enbart ge fem anordnare möjligheten att utbilda personal, säger Marie Offrell.

Myndigheten för Yrkeshögskolan

Erika Svanström, avdelningschef på myndigheten för yrkeshögskolan, menar att det hela beror på att konkurrensen är så stor.

– Vi hade ansökningar om 1 400 YH-utbildningar men beviljade bara 400.

För att myndigheten ska godkänna en ansökan måste man visa att det finns ett tillräckligt regionalt behov. Och det lyckades man inte bevisa i Partille. Eller så var den ansökan som kom från Borås bättre på att visa på ett behov som fanns där.

Det svåra ansökningsförfarandet har öppnat marknaden för konsulter som mot saftig betalning hjälper till att finna de rätta formuleringarna som går hem hos myndigheten. Majoriteten av ansökningarna nu kommer från privata utbildningsanordnare (70 procent) och 30 procent från offentliga. Det finns pengar att hämta om man får en ansökan godkänd!

Erika Svanström håller med om att det kan innebära svårigheter för kursanordnarna att skapa bra utbildningar när besluten bara sträcker sig två utbildningar framöver.

– Det är för att det ska vara ett flexibelt system, säger hon. Men troligen kommer direktiven att förändras snart, vilket kan möjliggöra att man får genomföra utbildningar under en längre period än bara två omgångar.

Hon väntar också på en ansökan från Vård- och omsorgscollege om nationellt likvärdigt innehåll på stödpedagogutbildningarna.

– Då behandlar vi den ansökan, säger hon.

Text och foto: Hans Hallerfors.

Många kommuner vet inte

Cirka 30 % av kommunerna kunde inte uppskatta kunskapsnivån hos sin baspersonal inom bostad med särskild service. Av dem som svarade uppskattade 72% av kommunerna att mer än hälften av personalen hade den utbildningsnivå som Socialstyrelsen rekommenderar (SOSFS 2014:2).

Källa: Socialstyrelsen. Lägesrapport 2016. Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning.

I Umeå har kommunen fattat beslut om att ge personal i gruppbostäder möjlighet till heltid genom att arbeta i flera gruppbostäder. Gun Stenmark, som har en son i en av gruppbostäderna, har engagerat sig i frågan och tror att det kommer att skapa otrygghet för de boende med personal som inte kommer att få tid att lära känna dem.

Gun Stenmark reagerade starkt på planerna att personalen skulle arbeta i flera olika gruppbostäder. Hon skrev flera debattartiklar i lokalpressen. Hon menar att det är fullt möjligt för personalen att arbeta heltid i bara en gruppbostad. Genom det liggande förslaget kommer först och främst de boende att bli lidande, menar hon.

– Hur ska personalen kunna lära känna alla personerna som bor i de olika gruppbostäderna? Det kan bli tio, tjugo personer sammanlagt, det måste bli svårt att lära känna alla.

God kännedom behövs

Gun Stenmark, som tidigare arbetat som universitetsadjunkt på Umeå universitet och då bl.a. ansvarat för olika kurser som rört utvecklingsstörning, menar att det finns en rad exempel på vardagssituationer där det är nödvändigt för personalen att ha mycket god kännedom om personen ifråga.

– Det går inte att försöka hjälpa brukaren utan att känna honom eller henne ordentligt. Många arbetsuppgifter kräver en djup relation och en stor vana vid personerna. Boendet är ju det viktigaste, det måste fungera. Det var därför jag skrev artikeln.

Tryggheten är viktig

Hennes son, Kalle, är hemma från jobbet en dag i veckan för att, med hjälp av gruppbostadens personal, träna i att kunna klara sig själv. Det ger honom möjlighet att öka självförtroendet och självständigheten när han lär sig sköta sitt hem, säger Gun Stenmark.

– Det är inget som är självklart. Personalen måste veta vem Kalle är. De som har jobbat med honom länge förstår ju på ett helt annat sätt än ny personal.

Tryggheten med att ha kända ansikten kring sig menar hon spelar en avgörande roll för hur många mår.

– Många behöver ju bara ha någon som kommer in och umgås en stund. Men hur går det om det är någon man inte känner? Och i svåra situationer, om något allvarligt har hänt, hur går det då om man inte vet personens bakgrund?

Kritik från personal

Trots att förslaget är tänkt att gynna personalen har det mött kritik också därifrån. På ledarplats i Västerbottens-Kuriren välkomnar man att man fått rätt till heltid, men menar att man inte vill vara tvungen att jobba på flera ställen. Gun Stenmark håller med.

– Jag har själv mött en tjej som redan jobbar på tre ställen för att få det att gå ihop – nu är hon sjukskriven. Jag tror att personalen riskerar att köra slut på sig genom att tvingas hoppa från ställe till ställe.

Gun Stenmark har funderat mycket på hur det är att ha en son med diagnos. Hon har skrivit en bok om detta.

– Jag skriver om föräldrarollen och vad man kan förvänta sig av staten, landstinget och kommunen. Vart ska man vända sig? Och när barnet växer upp, hur ska jag kunna släppa taget om min son? Hur ska jag kunna lita på att han ska kunna klara sig utan mig?

Text och foto: Erik Tillander.

Eskilstuna kommun

Karin, Åsa och Melinda föreläser ofta om V.I.P tillsammans.

Vill ni veta mer om VIP?
– kontakta Åsa Johanson Projektledare V.I.P
Tel: 070-167 20 22
Mail: asa.johansson3@eskilstuna.se
Hemsida: www.eskilstuna.se/vip

KVINNOR MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING UTSÄTTS OFTA FÖR ”OSYNLIGT” VÅLD

Kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för våld i nära relationer i minst lika stor utsträckning som kvinnor generellt, skriver Socialstyrelsen i rapporten Sällan sedda. Trots detta har det länge varit ett osynligt problem. Eskilstuna kommun har tagit ett stort kliv i frågan och erbjuder kvinnor och män med intellektuell eller psykisk funktionsvariation att gå ett våldsförbyggande program som ger kunskap om känslor, gränssättning och våld. De erbjuder också gruppledarutbildningar inom ämnet.

Varannan kvinna med funktionsnedsättning har blivit utsatt för någon typ av övergrepp efter 15 års ålder. Det skriver Kerstin Kristensen i sin uppsats Dubbelt utsatta damer där hon särredovisat målgruppen ur studien Slagen dam.

– Det finns föreställningar om att de här personerna är skyddade för att de har massa insatser. Men så är det ju inte. De är särskilt utsatta eftersom de ofta är beroende av andra i sitt dagliga liv, säger Åsa Johansson, projektledare för V.I.P-programmet i Eskilstuna kommun.

Våldet tar sig olika uttryck
Våld i nära relationer kan ta sig uttryck i olika former och typer av handlingar, exempelvis kan det vara fysisk misshandel och sexuella övergrepp men också verbala kränkningar, isolering, ekonomiskt utnyttjande och olika former av försummelser.

– Alla dessa handlingar har en sak gemensamt och det är att de syftar till att få makt och kontroll över en annan människa, säger Åsa.

V.I.P står för Viktig Intressant Person och är ett våldsförebyggande program som finns för att minska utsattheten för kvinnor och män med intellektuell och psykisk funktionsvariation.

– Genom att bli medveten om sina känslor, träna på att sätta gränser och lära sig om våldets olika uttryck kan det bli lättare att göra bra val i olika situationer. Att dela sina åsikter och erfarenheter i grupp sätter igång processer som kan leda till en förändring och öka självkänslan hos deltagarna.

”Förändrade mitt liv”
Karin Larsson och Melinda Andersson har båda funktionsvariationer som ger dem rätt till insatser från vård- och omsorgsförvaltningen. De har gått V.I.P-programmet och föreläser numera också för andra brukare om V.I.P.

Melinda: Programmet förändrade mitt liv! Jag lärde mig ordet kräva och det har påverkat min vardag markant. Jag visste inte vilka rättigheter jag hade innan.
Karin: Kursen gjorde mig medveten om vad man kan bli utsatt för – och vad man ska göra då. Jag tror det är många som inte vet hur de ska göra eller ens förstår att det de utsätts för är fel. Genom att gå programmet förstår man.

Alla kan göra något
För att minska risken att personer med intellektuell och psykisk funktionsvariation hamnar i destruktiva relationer kan man utbilda V.I.P-gruppledare för att sedan kunna erbjuda V.I.P-grupper. Genom V.I.P ger vi kunskapen på ett anpassat och tillgängligt sätt direkt till dem det berör.

– En viktig del i gruppledarutbildningen är att du själv få prova på de övningar som ingår i programmet. Det ingår även kunskap om gruppledarrollen, våld, genus och diskrimineringsgrunderna, säger Åsa.

Du blir efter utbildningen certifierad V.I.P-gruppledare och får tillgång till manualen och inkluderas i det nationella nätverket av V.I.P-gruppledare.

V.I.P
Viktig Intressant Person

OM KONFERENSEN

Save-the-date för V.I.P-konferensen 2016

Den 22-23 september 2016 bjuder vård- och omsorgsförvaltningen in till en rikskonferens om förebyggande arbete mot våld i nära relationer mot personer med intellektuell och psykisk funktionsvariation. Konferensen kommer att hållas på Elite Stadshotellet Eskilstuna.

Läs mer här: www.eskilstuna.se/vip

FAKTA OM VIP-PROGRAMMET

V.I.P är ett våldsförebyggande program som är anpassat för personer med intellektuella och psykiska funktionsvariationer. V.I.P-programmet är framtaget och utvecklat av Ewa Fransson Mannelqvist och Kerstin Kristensen.

Programmet utgår från Ersta vändpunktens och Föreningen Bojens stödprogram och har tillkommit med medel från Allmänna arvsfonden i projektet Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt, Bräcke diakoni.

Den 1 maj 2015 tog vård- och omsorgsförvaltningen i Eskilstuna kommun över V.I.P-programmet och ansvarar nu för att utbilda nya V.I.P-gruppledare nationellt. Just nu har Eskilstuna kommun inlett ett samarbete med Mälardalens högskola, där forskare har i uppdrag att utvärdera V.I.P-programmet.
Vill ni utbilda V.I.P-gruppledare i er verksamhet?

Kontakta Åsa Johansson för mer information:
asa.johansson3@eskilstuna.se

Surfa lugnt och ta

Internet ska vara en trygg plats där alla kan känna sig välkomna på sina villkor, säger Karin Granholm på Byrån mot diskriminering.

En pedagog från en gymnasiesärskola i Finspång hörde av sig till Byrån mot diskriminering i Östergötland. Hon tyckte att man borde uppmärksamma hur hennes elever använde de sociala medierna.

Det blev startskottet för ett projekt med målet att *”stärka personer med kognitiva funktionsnedsättningar i användning av sociala medier”*. Man har nu gjort fem kortfilmer som handlar om internetanvändning.

De fem filmerna om Wilhelm och hans vänner *(Hålla kontakt, Nya vänner, Fejksidan, Lurad, Vänner och näthatare)* **kan ses på:**

www.diskriminering.se

eller på Youtube.
Sök på *Byrån mot diskriminering.*

Tanken är att de ska fungera som diskussionsunderlag, säger Karin Granholm.

– Det är meningen att man ska se en film i taget och mellan varje film sitta ner och diskutera filmernas innehåll i grupp. Att man funderar på vad som hände och varför de i filmen gjorde som de gjorde och att man ställer sig själva och varandra frågor vad man själv skulle göra om man råkade ut för samma saker. Internet ska vara en trygg plats där alla kan känna sig välkomna på sina villkor.

Vill inte skrämma bort

Ofta, kanske det första som kommer på tal, när vuxna pratar om ungdomar och internet är riskerna: att bli utnyttjad, mobbad etc. Dessutom är riskerna troligtvis ännu större bland ungdomar med intellektuella funktionsnedsättningar. Ingen av dessa fem filmer tar upp dessa ämnen och det är helt medvetet säger Karin Granholm.

– Vi har faktiskt valt att inte ha med de värsta grejerna. Tar man upp det först så skrämmer man bara bort många från att använda sociala medier över huvud taget. Vi vill visa vardagliga saker och jag tror att om man lär sig att prata om saker som händer på nätet med folk runt omkring, vilket är syftet med filmerna, så är det faktiskt större chans att man klarar sig.

En viktig sak är att inte skämmas när det blivit fel säger Karin Granholm.

– Man ska inte skämmas utan man ska berätta när något har hänt, att man blivit lurad till exempel. Och be om hjälp tidigt.

En bra internetanvändare

Under våren 2015 intervjuade Karin Granholm flera ungdomar om deras erfarenheter av sociala medier. Utifrån intervjuerna snickrade sedan manusförfattaren Anna Österlund Nolskog ihop fem berättelser.

– Många undviker att använda sociala medier för att de är rädda, säger Anna Österlund Nolskog. Men alla har rätt att vara på nätet, att finnas på Facebook eller ha sitt Instagram.

I grund och botten handlar det om att bli en bra internetanvändare, menar hon:

– Vad känns okej för mig? Vad vill jag dela med mig av, vilka vill jag träffa och hur ska jag bete mig mot andra? Det behöver man tänka på. Det hör lite till saken att det man skriver på nätet kan se ”hårt” ut även om det inte var tänkt så. Man ser inte den man kommunicerar med och då blir det lätt missförstånd. Så ibland säger vi: ring i stället, skicka inte meddelanden!

Nu närmast ska projektet *Jag på nätet* göra en handbok som kan användas som komplement till filmerna. Och, säger Karin Granholm:

– Surfa lugnt och ta ingen skit.

Förtroende och samtal skapar trygghet,

Elza Dunkel är internetforskare och docent i pedagogiskt arbete vid Umeå Universitet. Hon har tittat på de fem *Jag på nätet*-filmerna. Hon tror att sociala medier är extra betydelsefulla

Anti-diskrimineringsbyråer

Det finns 17 anti-diskrimineringsbyråer i Sverige.

Antidiskrimineringsbyråerna är frivilligorganisationer vars främsta syfte är att ge juridiskt stöd till personer som drabbas av diskriminering på grund av etisk tillhörighet, religion, kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder.
En jurist är knuten till varje byrå ochman samarbetar med DO, Diskrimineringsombudsmannen.

Antidiskrimineringsbyråerna arbetar även förebyggande, till exempel genom att vara ute i skolor och föreläsa om diskriminering och diskrimineringslagstiftningen.

För att få en starkare röst samarbetar byråerna med varandra i en gemensam förening: Sveriges antidiskrimineringsbyråer. De finns på Facebook med samma namn och har en hemsida: adbsverige.se.

ingen skit

Från filmen om Wilhelm och hans vänner. Fotograf: Per Arne Skoglund.

Nätkoll

Samtidigt som *Jag på nätet* släpper sina filmer pågår ett annat projekt på ungefär samma tema men riktat mot ungdomar med NPF, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar: Nätkoll. Projektet drivs av Riksförbundet Attention och löper över tre år.

Projektet har i samarbete med Statens Medieråd nyligen släppt en rapport som enligt projektledaren Karin Torgny i många avseenden belägger vissa farhågor de hade, att ungdomar med NPF är mer utsatta än andra.

– Det är egentligen samma risker som gäller för alla andra men barn med NPF kan drabbas ytterligare då de kan ha svårt med sociala koder, gränssättning och konsekvenstänkande. Det handlar till exempel om nätmobbning och gromning, alltså sexuella inviter riktade mot barn. Rapporten visar också att barn med NPF spelar datorspel mycket mer än andra, både längre tid och oftare.

I projektet uppmärksammar man även de positiva sakerna med internetanvändandet.

Läs mer på www.attention-riks.se och på Facebook.

för ungdomar med funktionsnedsättningar:

– De kan vara bundna rent fysiskt till sitt hem och ha begränsade möjligheter att röra sig fritt. Då kan de sociala medierna bli vägen ut ur ensamhet och kan också ge möjligheten att hitta kompisar som tänker som de själva, som kanske inte ens bor i närheten.

Hon gillar filmerna som hon tycker uppmuntrar till internetanvändande mer än avskräcker.

– Filmerna handlar ju om riskerna men inte på något panikartat sätt. Det känns som att man försöker hitta lösningarna på problemen så att de unga kan fortsätta med sociala medier, att man försöker hitta motstrategier och hjälpa varandra. Det är ett väldigt vettigt förhållningssätt.

Elza Dunkels anser att de hårda metoderna, förbuden och pekpinnarna, snarast bidrar till att vissa ungdomar råkar illa ut. Förbud och begränsningar blir paradoxalt nog verktyg för de, visserligen enstaka, men likväl förekommande riktigt fula fiskarna, de som utnyttjar barn och ungdomar sexuellt via nätet.

– ”Pedofilerna”, som de brukar kallas i medierna, uppträder ju i de tidigare kontakterna som sjysta kompisar. De ber om en ”bikinibild” och efter det hotar de att berätta det för föräldrarna om barnet inte skickar fler bilder av sig själv med ännu mindre kläder. Om föräldrarna satt upp förbud mot surfande har barnet ingen att vända sig till när hoten kommer.

Viktigast att våga prata

Viktigast är att skapa en trygg miljö för barnen, där de vågar prata om vad som händer på internet.

Ett problem Elza Dunkels ofta ser är vuxna som blir som hon säger ”handlingsförlamade”, att de vänder sig bort från problemet för att de anser att de ”inte förstår sig på internet”.

– Det gäller att föräldrar och andra vuxna förstår att det här handlar väldigt lite om internet i sig. Det som skapar trygghet för unga är att de vågar prata och säga till om det händer otrevliga saker. Om fokus ligger på det, så kan vuxna inse sin egen handlingskraft. Det handlar om att skapa förtroende och det är något som alla vuxna kan. Det hör till vanligt föräldraskap eller vanlig lärarkompetens. Insåg man det skulle många av de här problemen försvinna direkt.

En nyckel skulle kunna vara att man själv försöker minnas hur det var att vara barn.

– Alla vuxna har gjort misstag som barn men vi kan liksom inte erkänna det. Barnen måste få begå misstag och kunna tala om det för någon vuxen och veta att jorden inte går under.

Hat eller skämt?

Mycket av problematiken ligger i att det ibland är omöjligt att hitta några tydliga gränser. I filmerna får filmens huvudperson Wilhelm både kommentarer som låter elaka men som egentligen är ”på skoj” och kommentarer som är elaka på riktigt. Elza Dunkels säger att hon tror att var och en måste utgå från sig själv när det gäller gränsdragningarna. De som blir utsatta måste själva ha handlingsutrymmet att antingen skratta med, ignorera eller anmäla.

– Jag tror att vi aldrig kommer att komma fram till någon sorts gränsdragning där det går att klassificera till exempel hat, otrevliga kommentarer eller skämt. Det har mycket att göra med kontexten, i vilket sammanhang det sägs. Det handlar också om vad offret tidigare har varit med om. Något ser inte så farligt ut men det kan vara droppen som får bägaren att rinna över, vilket ju inte förövaren kan veta.

Text: Erik Tillander.

Pernilla Vallin, Per-Åke Olsson, Malin Johansson, Carina Rosell och Predrag Krsic arbetar med att få ”hemmasittarna” att våga ta steget ut i samhället.

Hemmasittare och jobbfixare

I Skövde fanns det, som på många andra ställen, ett växande antal unga med eller utan lindrig utvecklingsstörning och/eller neuropsykiatriska funktionshinder, som ramlat ur systemen. Som inte gick på någon utbildning, inte hade jobb eller daglig verksamhet och som inte gjorde något större väsen av sig. De bara satt hemma, och hade väl suttit där än om inte Kenneth Nilsson, som då var chef för den dagliga verksamheten, hade insett att detta måste vi göra något åt.

Det var unga pojkar (mest) och flickor i åldern 18–29 år som av olika skäl slutat tro på att de skulle kunna ha någon plats i samhället och som inte ville ha daglig verksamhet enligt LSS. De behövde hjälp och stöd, men hur skulle det se ut? Ingen visste.

Inte bry sig så mycket om det formella

Kenneth Nilsson lyckades få kommunledningen med sig, fick anslag, anställde tre kunniga medarbetare och körde igång! Man fick pröva sig fram och se vad som fungerade, tänkte han. Han ville inte att det skulle vara ett projekt utan en ordinarie verksamhet som döptes till Sensim. Själva tanken är kanske inte helt ny, att med hjälp av riktat stöd försöka hjälpa så många som möjligt ut i arbete. Det finns inslag av supported employment, uppsökande verksamhet och kafé-loppis som daglig verksamhet.

Det nya var att man helt enkelt använde sig av olika metoder anpassade efter de behov och synpunkter man mötte. När Kenneth Nilsson ordnat så att verksamheten skulle starta gick han i pension, men för medarbetarna i Sensim är hans idéer i högsta grad levande. Att man måste se behoven och hitta vägar utan att bry sig så mycket om det formella och att man måste låta det ta tid för den enskilde att komma in i ett arbete.

Cirka 50 personer

Det är underliga lokaler som Sensim har fått i stadsdelen Ryd utanför Skövde. De ser mest ut som en omöjlig blandning av kommunkontor och utställningshall för avantgardistisk konst. Men Sensim-personalen verkar trivas.

– Hösten 2014 startade vi Sensim, berättar Malin Johansson som har lång erfarenhet av arbete inom LSS. Verksamheten låg ju helt utanför den ordinarie LSS-katalogen så till en början var det problem när det skulle bestämmas under vilken avdelning vi skulle ligga.

Hittills, efter drygt ett år, har de kommit i kontakt med ett 50-tal personer. Av dem har tre fått arbete.

– Men för många är det ett stort steg att bara ta sig hit en dag. Därför är verksamheten här mycket löst strukturerad och anpassas helt efter behoven. Vårt mål är att ordna praktikplatser, lönebidragsanställningar mm och att följa med och stötta när det behövs. Om vi lyckas innebär det att personen inte så småningom hamnar i Daglig Verksamhet enligt LSS, och det är en stor vinst både för samhället och för individen.

Hemmasittare är barn och unga som vill gå i skolan eller arbeta, men inte vågar eller tror sig kunna, snarare än att de vågar men inte vill. Personerna väljer bort skola, arbete eller annan aktivitet utanför hemmet och det tar ofta mycket lång tid att bryta denna isolering. En ungdom som lämnar skolan för vad som mycket väl kan vara ett livslångt utanförskap är ett misslyckande. Det är ett problem att vi tappar barn i skolan som senare inte riktigt platsar i samhället, då det är svårt att etablera sig på arbetsmarknaden utan gymnasiebetyg.

Förutom det mänskliga lidande som ”hemmasittandet” många gånger innebär, är det också en enorm kostnad för samhället. Ekonomin anges oftast som skäl till att inte sätta in insatser, men det som blir dyrt är oftast att inte agera. Många hemmasittare går vidare in i arbetslöshet, några utvecklar psykiatriska problem som hade kunnat avhjälpas. En social oförmåga att interagera blir påtaglig, man blir osäker i sociala sammanhang när man är en ”hemmasittare” och inte sätts in i ett sammanhang och får vara ”någon”.

Ur en ansökan från SENSIM

En solskenshistoria

Per-Åke Olsson har lång erfarenhet av arbete inom Försäkringskassan – en erfarenhet som visat sig vara guld värd när man ska reda ut olika ersättningsnivåer.

– Nu ska du få höra en solskenshistoria, säger han glatt. En av våra killar bodde med sin familj ute på landet och var beroende av sin mamma om han skulle kunna komma till Skövde. Vi motiverade honom att ta körlektioner, för vi visste att han var bilintresserad. Vi följde med på de första lektionerna – han var så nervös och trodde inte att han klarade av det. Men läraren sa att han nog var den duktigaste nybörjare han träffat. Han tog körkort. Nästa steg var att han skulle arbetsträna på posten. Han vågade egentligen inte. Han ville hellre bli sjöman sa han. Men efter mycket övertalning gick han med på att börja. Till en början skjutsade hans mamma honom till jobbet. Men nu kör han dit själv. Häromdagen fick vi besked att han skulle få ett sommarvikariat och om det fungerade bra skulle han få en tjänst till hösten!

Predrag Krsic har sysslat med det mesta tidigare, han har haft eget bolag och bland annat arbetat i restaurangbranschen. ”Han är bra när det kommer till kontakter med olika företagare”, viskar Malin Johansson.

– Vi ska vara ett stöd för arbetsgivare som vill rekrytera ny personal eller ta emot människor i praktik, säger Predrag.

Ingen brist på idéer

Pernilla Vallin är ny i SENSIM-gruppen. Det är tänkt att hon ska stå för kontakterna med den dagliga verksamheten enligt LSS.

– Skillnaden mellan detta och daglig verksamhet är att det inte behövs något formellt beslut för att komma till Sensim. Hit kan du gå och bara kolla läget och sedan själv bestämma om detta är något för dig, säger hon. De som kommer hit ska inte känna sig tvingade. Vi är som biståndshandläggare, studiestödjare, arbetskonsulent och vägledare i ett.

Man har ingen brist på idéer i arbetsgruppen. Just nu håller man på och ställer i ordning sitt loppis som också ska vara kafé och mötesloka. Förhoppningsvis ska dessa inslag underlätta kontakterna med dem som behöver komma igång med någon enklare syssla.

– Då kan vi också få en bättre uppfattning om vilka svagheter och tillgångar personen har, säger Per-Åke.

Många sitter hemma och spelar på TV:n eller datorn. I Skövde är man duktiga på datorspel. Man har ett Science Center där det finns 26 olika spelföretag som utvecklar olika dataspel. Nu har SENSIM börjat ett samarbete med dem och tio av ”deras” ungdomar är anlitade för att pröva spelen. Bland annat har ett av spelföretagen utvecklat ett spel ”Cloud Island” som vänder sig till just ”hemmasittare” och som ska ”väcka intresse för studier samt inkludera ungdomar som av en eller annan anledning inte alltid kan delta i det fysiska sammanhanget. Det ger alla en chans att få delta och förstå hur alla är en del i samhället och vad ett samhälle är.”

Text och foto: Hans Hallerfors.

Avtalsrörelsen

Jouravtalet

Inom kommunernas gruppbostäder räknas halva jourtiden som arbetstid. Men på den privata sidan finns ingen sådan bestämmelse, vilket de privata vårdfirmorna tjänat mycket pengar på eftersom ersättningen till dem beräknas på kommunernas kostnader. I höst ska Kommunal förhandla med de privata arbetsgivarna (EoF-avtalet) och enligt Elisabeth Haug är det en av frågorna som man nu tittar på.

– Vi håller på och tar in synpunkter från medlemmarna om vilka frågor som vi ska driva, säger hon.

Det är aldrig försent för en Handi

Av Kerstin Gatu

Numera har många hört talas om tidshjälpmedel, om kvartursprincipen som konkretiserar och visualiserar den abstrakta tiden, om Timstock och om Handi mm. Det är idag betydligt fler av alla dem som behöver tidshjälpmedel som får det och dessutom får stöd att hålla dessa hjälpmedel uppdaterade och utveckla användningen.

Att hitta själv

Till Mora folkhögskola kommer en vecka varje månad, 12 deltagare med måttlig utvecklingsstörning. De går den 2-åriga distanskursen ”Anpassad IT – vägen till digital delaktighet”. Några reser långt för att komma till skolan.

När man skall klara sig i en ny miljö på skolan blir både förmågor och svårigheter synliga.

Maria som är 40+ och bor långt bort, startade kursen med att överraska sin personal som hon hade med sig. De frågade, efter den långa resan till skolan, om hon behövde gå på toaletten. Hon hyssjade dem bestämt och stegade fram till Rolle som hon aldrig sett tidigare. Hon frågade ”Och var ligger toaletten då?”. Till mig som är kursansvarig sa hon ”Du trodde inte jag skulle klara trea etta va?” Maria hittade själv till sitt rum nummer 31 på internatet som ligger i ett annat hus. Det gick inte att ta miste på hennes stolthet över att hitta själv.

Klarar inte klockan

Däremot har hon ingen möjlighet att klara tid, att kunna läsa av klockan och räkna ut hur lång tid det är kvar innan vi börjar. När hon vilat efter middagen blir hon kvar på rummet tills vi uppmärksammar att hon inte dykt upp och går och hämtar henne.

Redan efter två träffar kontaktade vi från skolan hennes stödpersoner på hemmaplan. Vi upplevde att Maria hade ett stort behov av ett tidshjälpmedel för att klara sig mer självständigt på skolan. Och så startade en lång utredningsprocess. Jag fick flera samtal från förskrivande arbetsterapeut där jag beskrev behovet.

Någon gång under hösten fick vi beskedet att Maria inte har något behov av tidshjälpmedel på hemmaplan, så skolan får köpa henne ett hjälpmedel om hon behöver ett där. Inga skolor har medel att köpa individuella hjälpmedel. Inte heller kunde detta samtal övertyga mig att behovet, att ha koll på tiden, bara fanns på skolan.

Kom snabbt igång med sin Handi

I mitt kontaktnät finns en arbetsterapeut som forskar kring tid och funktionsnedsättning. I hennes bokhylla låg en lite omodern Handi och samlade damm. Vi fick låna den för att pröva. Det tog flera teknikertimmar av både kursens och företagets tekniker att få igång apparaten för det saknades ett minneskort. Teknikutvecklingen går snabbt när det gäller handdatorer och smartphones, men skam den som ger sig.

Jag har förskrivit många Handi men aldrig upplevt att någon så snabbt kommit igång med sin. En strålande Marie var på plats efter middagsvilan utan att vi behövde påminna henne. Hon fick hela schemat inlagt.

Nu har Marie fått en Handi förskriven som ett individuellt hjälpmedel. Hon är oerhört stolt. Första

Tema Kognitivt stöd

Kerstin Gatu, Mora, har arbetat med begåvningsstödjande hjälpmedel sedan 90-talet. Hon har initierat en rad olika projekt: ”En enkel mobiltelefon”, ”Bildstödet Mora”, ”IT-verkstan”, ”Handiprojektet” och ”iLearn”. Nu arbetar hon med projektet ”Anpassad IT – Vägen till digital delaktighet”.

I tidigare nummer av Intra har Kerstin skrivit om datorn som hjälpmedel (nr 4/2015) och om olika hjälpmedel för att klara av pengar (1/2016).

Kerstin Gatu kommer att föreläsa på årets Intradagar.

kursveckan hon hade den med sig, låg den väl synlig på bordet eller i hennes knä. När den larmar påkallar Marie hela klassens uppmärksamhet. Genom att Marie är så stolt och glad över sin Handi så har den blivit hela klassens struktur och tidsstöd. När Handi larmar bryter vi direkt, oavsett vad vi gör eller vem som pratar. Det har även våra gäster fått erfara.

Väska med paljetter

Det är flera av deltagarna som haft sin Handi i många år och som också har sina scheman inlagda. För dem är det självklart och naturligt att ha koll på tiden. Till sista träffen har Marie skaffat en fin väska med paljetter att ha runt halsen så att hennes hjälpmedel alltid är med.

Att få en Handi och själv ha koll på tiden är bara början för Marie. Jag tror att nästa steg är att också börja kolla hur många prickar det är kvar till nästa händelse. På så sätt får hon information om hon har lång tid kvar och kan ta det lugnt eller om hon ska börja förbereda sig.

Hänger på oss

Hur stor nytta Marie kommer att ha av sin Handi hänger på oss runt henne.

- Att vi lär oss apparatens möjligheter,
- Att vi föreslår och frågar om aktiviteter att lägga in,
- Att vi utvärderar hur det går,
- Att alla runt Marie är positiva och lär sig att lägga in aktiviteter.

och detta måste fortsätta under tiotals år framåt.

Tänk om alla behöver!

När Handi var ny för 13 år sedan och landstinget skulle bestämma om det skulle vara ett förskrivningsbart hjälpmedel utbrast en ekonomiskt ansvarig chef. ”Tänk om hela klassen ska ha en Handi”. Ja, tänk om hela klassen med hörselskadade elever behöver en hörapparat eller hela klassen behöver glasögon!

Alla som på grund av sin funktionsnedsättning har nedsatt tidsuppfattning tycker jag ska få ett individuellt utprovat tidshjälpmedel och dessutom få pedagogiskt stöd att växa med sitt hjälpmedel. Vinsterna är många och på många olika plan, inte bara för individen utan även för oss runt om.

Fakta om Handi

Handi är ett kognitivt stöd som kan förskrivas som ett personligt hjälpmedel i de flesta landsting.

Handiprogrammen finns i en handdator eller i en smartphone. I Handikalendern läggs händelser eller aktiviteter in. Olika antal prickar visar hur lång tid det är kvar tills aktiviteten börjar. När det är dags larmar apparaten.

Vill du veta mer om olika tidshjälpmedel vänd dig till en arbetsterapeut eller hjälpmedelsverksamheten där du bor. Du kan också söka information på

fks.org.se

FURAN

Britt-Heléne Eriksson gosar med en belgisk jättekaninunge.

Furan är en ideell förening i Burmark, en by med 400 invånare i Umeå kommun. Man erbjuder daglig verksamhet och bostäder till personer som omfattas av LSS, Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Från början, i slutet av 80-talet, var Furan endast en daglig verksamhet men sedan dess har verksamheten växt undan för undan och består nu av två olika gruppbostäder med fem personer i varje plus två personer som bor i varsin ”vanlig” lägenhet i byn. Alla dessa, samt tre som bor i Umeå, jobbar också i den dagliga verksamheten.

”Femton brukare på ett och samma ställe” skulle kunna låta som en institution men är i själva verket allt annat än en sådan, kanske raka motsatsen. Bland annat så är verksamheterna väl integrerade i byns vardag.

Och nu har man skaffat sig alpackor. Man måste vara försiktig när man går in till dem, inte för att de skulle vara våldsamma utan för att de är lite reserverade och inte så förtjusta i allt för närgånget umgänge.

– Vi vill att de ska vänja sig vid oss och bli sociala, säger Monika Lundmark som just har gett dem mat och vatten.

– Efter samlingen klockan nio är det min första arbetsuppgift på morgonen. När jag är klar går jag oftast in i verkstaden och fortsätter min arbetsdag där.

Monika Lundmark tillhör Gårdsgruppen, en av den dagliga verksamhetens fyra olika basgrupper.

Alla ska vara delaktiga

På Furan finns en lång rad aktiviteter. Man har snickeri och verkstad där man bland annat demonterar gamla apparater för återvinning.

Lena Lindholm, är verksamhetschef på Furan:

– När vi renoverade Furans Hus 2007, alltså huset där den dagliga verksamheten håller till, var nästan alla med och jobbade. Så alla känner att de är delaktiga i vad vi åstadkommit.

En av poängerna med Furan är integrering, att få bort känslan av ett vi och ett dom. Till exempel använder de orden arbetstagare och hyresgäster, ordet brukare tycker Lena Lindholm illa om.

Apropå det kommer samtalet över på en än mer aktuell ”formfråga” nämligen arbetskläder för personalen. Lena Lindholm suckar.

– Jag tillhör ju generationen som ville bli av med det. Vi jobbar ju i det som är människors privata hem. Tanken på att bära arbetskläder känns jättejobbig. Vi använder naturligtvis handskar och arbetsrockar om det behövs men det är ju en annan sak.

Text och foto: Erik Tillander.

Hela vägen från Anderna har de kommit, alpackorna.

I ladugården finns ett rum där det bor två belgiska jättekaniner, Snövit och Prinsen. Just nu ser de ”normalstora” ut men det beror på att de fortfarande är ungar.

– Belgiska jättekaniner är den största kaninras som finns, berättar Lena Lindholm. Två och två får arbetstagarna, under nästan andäktig tystnad för att inte skrämma kaninerna, gå in i rummet och sitta med Snövit och Prinsen i knäet.

Här är det Peter Engman och Joakim Lundquist som håller kaninerna.

På Furan har man både APT (arbetsplatsträff) och medarbetarsamtal med alla som jobbar. Dessutom kan vem som helst kalla till ett möte om sin arbetssituation när som helst. Medbestämmandet är viktigt, säger Lena Lindholm.

– Vi använder oss av alternativ kommunikation så att vi kan vara säkra på att alla kommer till tals. Vi använder vanliga foton, piktogrambilder eller bara tumme upp eller ner när inte något annat fungerar. Vi har korta möten där vi försöker fånga in de viktigaste frågorna.

På bilden Lena Lindholm med Joakim Lundquist.

Monika Lundmark och hennes bäste vän Daniel Forsgren bor i varsin lägenhet i en av gruppbostäderna som tillhör Furan. De säger att de umgås med varandra mycket på kvällarna, antingen inne hos honom eller hos henne. Men på dagarna arbetar de i olika basgrupper. Daniel är en av dem som jobbar med service ute bland byinvånarna:

– Vi far ju runt. Nu under vintern har jag skottat snö åt pensionärer. Men nu är det snart slut med det och då börjar vi klippa gräsmattor istället.

Man har ordnat det så smart så att de som ingår i den basgruppen inte har semester samtidigt, berättar Daniel Forsgren.

– Några har semester tidigt på sommaren och de andra sent så att inte gräset hinner växa så mycket.

De alternativa kommunikationsformerna syns i Furans stora hus; överallt sitter scheman och tavlor med bilder och olika andra kognitiva hjälpmedel för att arbetstagarna ska ha lätt att orientera sig i tillvaron: vilka som jobbar, vart de ska åka någonstans, om någon är sjuk. Man skulle kunna tänka sig att alternativ kommunikation med femton olika arbetstagare och boende med vitt skilda behov skulle ställa mycket höga på utbildning kurser och handledning för personalen men på Lena Lindholm låter det som att det inte varit någon stor sak.

– Mycket beror på att vi har en otroligt duktig arbetsterapeut. Men sedan började vi arbeta med sociala berättelser och då hade vi handledning för att lära oss.

Furans verkliga stolthet är Furans eget dansband Hanz-Ingvarz. Eller musikgrupp kanske är ett mer rättvisande ord, för de spelar musik i ett brett spektrum av genrer. Hanz-Ingvarz blir inbjudna att spela på alla möjliga festivaler i omnejden och verkar bli älskade av alla som en gång sett dem.

– Bandets grundstomme består av fyra personer men många av dem som jobbar på Furan hoppar in och sjunger sina låtar, berättar Lena Lindholm.

”När jag var mindre och inte visste gick jag och grubblade jättemycket över varför jag inte var som alla andra”.

”När någon talar om hur jag ska göra och sen när jag ska göra det har jag glömt bort vad dom sa. Då tror jag att det beror på utvecklingsstörningen”

”Att veta att man har en utvecklingsstörning gör det lättare att leva med den”.

”Jag vet att jag har en kromosom mer än andra. Därför är jag vigare än andra fast jag har hjärtfel också”.

”Jag accepterar den inte men jag har lärt mig att leva med den”.

Alla citaten har Cecilia Olsson hämtat från sin undervisning.

”Jag tror inte det spelar så stor roll – jag är den jag är och jag tror att det mesta av mig inte hade varit så annorlunda ifall jag inte hade haft utvecklingsstörning”.

En diagnos är alltid en generell beskrivning av ett tillstånd eller fungerande som i sina huvuddrag är gemensamt för en grupp människor. Sedan är det individuellt för varje individ i vilken utsträckning de olika delarna i diagnosen uppfylls och inte minst vad det betyder för just den personen i vardagen.

För att kunna ha egen nytta av sin diagnos behövs därför en individuell genomgång som tydliggör hur den egna vardagen påverkas och vilket stöd som kan underlätta. Det är det som är syftet med att jag gör dessa genomgångar och lägger förhållandevis mycket tid på dem. Det man kan lära sig om sig själv och förmedla till andra viktiga personer i sin omgivning stärker självkänslan och gör det lättare att få det stöd eller de anpassningar som ökar ens fungerande.

Cecilia Olsson

”Jag är lika bra som andra men saker tar längre tid för mig ”

Saklighet är grunden för ett bra självförtroende

– Man måste få lösningar!, säger Cecilia Olsson bestämt. Att lära sig diagnosens betydelse innebär ofta att man lyfter tyngden från individen och lägger den på omgivningen. När individen kan säga att ”jag är så här” blir det omgivningens ansvar att göra sig förstådd.

Cecilia Olsson är fil. dr i specialpedagogik och arbetar som pedagogisk handledare. Hon har tidigare varit projektledare på FUB:s forskningsstiftelse ala och bl.a. varit med och gjort läromedlet Ninjakoll.

Att komma till insikt om sig själv innebär också att man får redskapen till att klara sig bättre.

– Då vet man att man har laglig rätt att få stöd, säger Cecilia. Då kan man säga som en av eleverna här sa till mötet där han fick gå igenom med skolpersonal och föräldrar vilket stöd som han behövde: ”Tänk på det här nu, hörni!”

Kunskap är grunden

Kunskap är grunden till att våga se sig själv och tycka om sig själv, menar Cecilia.

– Man behöver en saklig information om den diagnos man har för att kunna få ett bra självförtroende. Så här sa en flicka när hon fått sin diagnos: ”Jag förstod att jag är som jag ska vara, fast annorlunda!”

Cecilia har sitt arbete på Häggviks gymnasiesärskola norr om Stockholm. Hon har märkt att såväl föräldrar som yrkesverksamma inom skola och omsorg ofta har så märkvärdigt svårt att prata om ”det”, d v s om utvecklingsstörningen.

– Då markerar man att det är något fult, så fult att det inte går att prata om. Vi kan prata om allt annat som livet består av, om skolan, om arbete, om kläder, om kärlek. Men inte om ”det”. Men en person består ju av många identiteter, diagnosen är ju bara en del av individen. Genom att inte prata om den gör vi den större än de andra bitarna, vilket den inte är.

I gruppbostaden

I många gruppbostäder och dagliga verksamheter finns personer som, trots att de är vuxna, aldrig har fått en ärlig information om vad deras funktionsnedsättning innebär. Många bär på frågor och felaktiga föreställningar om vad diagnosen betyder. Borde det kanske ingå i arbetsuppgifterna för personalen att de, om det behövs, sätter sig ner med någon som har frågor och förklarar vad det innebär att ha den där funktionsnedsättningen?

– Då måste du veta vad som ingår i en diagnos, vad den innebär, säger Cecilia Olsson bestämt. Och du måste ha någon med som känner personen väl och vet hur hon eller han fungerar i vardagen, om du inte gör det själv.

Daniella Hansson är 22 år. Hon har går på Häggviks gymnasiesärskola och bor på internat sedan 2012. Hon tycker mest om att v ara med kompisar och funderar på vad hon ska göra efter skolan. Hon tycker att man ska vara ärlig och hon tycker man ska hjälpa andra som har det svårt. Och hon skriver egna berättelser om det hon varit med om.

Erika Lindgren är 20 år, bor i Märsta och tar studenten i vår. Hon älskar handboll och tycker det är viktigt att man vågar vara sig själv.

”Vi vill veta!”

Det är svårt att vara ung och hitta rätt när frågan ”Vem är jag?” bränner. Att våga se sig själv, att våga tycka om sig själv för den man är, att våga ställa de svåra frågorna.
Man behöver hjälp, man behöver någon som man litar på, som tycker om en och som kan förklara. Någon som är ärlig.

Daniella Hansson och Erika Lindgren har modet. De vill veta och de får hjälp av Cecilia Olsson att reda ut vissa saker. Som detta med att det är så svårt att sitta still länge.

– Jag måste röra mig hela tiden, säger Erika. Jag kan inte sitta stilla och lyssna.

– Du blir rastlös, säger Cecilia Olsson. Du har svårt att behålla uppmärksamheten. Det finns en term för det. Hyperaktivitet. Det är vanligt om man har din funktionsnedsättning, ADHD.

– Eller när det är för mycket ljud.

– När det är för mycket ljud orkar du inte med.

– Nej, just det.

– Jag blir stressad när jag inte vet, säger Erika. Och när jag blir stressad så blir mina kompisar stressade och då blir jag ännu mer stressad.

– När man har ADHD är det svårt att koncentrera sig på det man ska göra. Allt som händer runtomkring

upplevs lika viktigt, förklarar Cecilia. Dessutom kan man ha svårt att förstå vad andra tänker och känner.

Och sedan är det den där utvecklingsstörningen. Vad innebär den egentligen?

– Jag kommer alltid för tidigt, säger Daniella.

– Du är osäker på tiden, förklarar Cecilia. Därför måste du alltid komma väldigt tidigt för att inte riskera att komma för sent.

– Just det.

– Vi behöver schema. säger Erika. Så vi kan hinna med flera saker. Och vi går i särskola. Vi får inte så mycket läxor. Men jag tycker inte om att det heter ”sär”. Och jag blir stressad när jag inte förstår.

– När man har en lindrig utvecklingsstörning så kan man tänka och lösa problem ungefär som på mellanstadiet, förklarar Cecilia. Men ni är ju äldre och har mycket mer erfarenhet än en tolvåring, det får man inte glömma.

– Det är bra att många vet om det, säger Daniella.

– Ja, det är bra. Jag visade min handbollstränare vad jag hade.

Erika pekar på sitt papper där hon och Cecilia spaltat upp allt som är viktigt att veta. Så här står det:

Diagnosen ADHD innebär:
Det betyder:
I vardagen:
Bra stöd:

Diagnosen lindrig utvecklingsstörning innebär:
Det betyder:
I vardagen:
Bra stöd:

De har fyllt i rutorna och satt in de där diagnoserna i sitt rätta sammanhang. Diagnosen är bara en del av det stora spektrum som utgör en individ. Och som, när man t.ex. är 20, handlar om så ofantligt mycket: killar, handboll, lärare, kompisar, kläder och...ja allt!

Det är lätt att man blir fast i sina negativa funderingar när man inte får veta. Man blir osäker och rädd. Men trollen spricker i dagsljus. Både Erika och Daniella är ense om att det är viktigt att veta.

– Jag fick inte reda på något när jag var liten! säger Erika.

– Jag var typ 13, berättar Daniella. Då sa dom vad jag hade. Men jag hade ju märkt att jag låg efter i matte och sånt.

– Varför är det viktig att veta vad man har?

– Jo, det är viktigt att kunna tala om för andra och säga vad man har. Så dom vet. Då kanske de kan göra på ett annat sätt, säger Daniella.

– Jag tål inte vissa skämt, säger Erika. Och så drar jag iväg ibland. Då vill jag bli stoppad.

Erika och Cecilia demonstrerar tecknet som de brukar använda när Erika vill stanna upp och tänka efter men inte riktigt klarar av det på egen hand.

– Det är bra att jag kan visa lärarna vad jag behöver hjälp med, säger Daniella.

– Danne, min handbollstränare tyckte det var bra att få lära sig om mig, säger Erika. Och nu kan han också ge mig tecken när jag drar iväg.

Är det synd om den som har diagnos?

– När jag blir kallad för CP och sådana saker. Då är det synd om mig, säger Erika. Annars inte.

– Det är dom som själva mår dåligt som säger sådana saker, säger Daniella. Hon har haft en trasslig uppväxt i olika hem. Skolan har gett henne kraft att försöka hitta sätt att klara av sådant som hon tycker är jobbigt.

– Jag ska till habiliteringen nästa onsdag, berättar hon. Jag ska få någon att prata med. Om relationer och sånt.

Text och foto: Hans Hallerfors.

Daniella Hansson, Cecilia Olsson och Erika Lindgren diskuterar olika strategier för att få det stöd man behöver.

”Som en vanlig tjej”

Att vara ung kvinna med intellektuell funktionsnedsättning

Av Kamilla Peuravaara

Att vara ung kvinna i dag med intellektuell funktionsnedsättning innebär ambivalenta känslor kring hur man ser på sig själv. Sociologen Zygmunt Bauman menar att ambivalens kan förstås som ett obehag och en rädsla som uppstår när man kan välja mellan många möjliga handlingar.

Olika strategier

De unga kvinnorna använder sig av olika strategier för att skapa sig tolkningsföreträde och kategorisera sig själva, innan någon annan kategoriserar dem på ett oönskat sätt (som t.ex. en som går i en gymnasiesärskola). Men samtidigt upplever de, eftersom de går i gymnasiesärskola, att de inte är vanliga tjejer.

Hur kvinnorna ser på sig själva är också relaterat till vem de möter, om det är en man eller en kvinna, och blickar som de får. I möten med unga kvinnor ses de framförallt som gymnasiesärskoleelever och i möten med unga män ses de i huvudsak som kvinnor.

Kvinnornas känslor och upplevelser är i stor utsträckning relaterade till föreställningar om normalitet i samhället, hur de upplever att andra, såsom exempelvis elever som studerar i den ordinarie skolan, betraktar dem och talar (eller inte talar) till dem. Kvinnornas upplevelser av att inte vara en vanlig tjej är i stor utsträckning relaterat till sociala föreställningar om vad som anses vara normalt t.ex. hur en ung kvinna ska klä sig, tala och röra sig.

Att vara en vanlig tjej

Man behöver förhålla sig till sociala föreställningar om genus – dvs. om vad som anses manligt och kvinnligt – och om normalitet vad gäller funktionalitet – dvs. hur man som ung kvinna ska röra sig, tala och att man ska kunna läsa och skriva.

När de unga kvinnorna i gymnasiesärskolan går in i sitt klassrum så blir deras funktionsnedsättning central. Klassrummet kan på så sätt beskrivas bidra till funktionsnedsättningen. Utanför klassrummet väljer de, i den mån de kan, att umgås med kamrater som inte studerar vid gymnasiesärskolan (om de har vänner där) och undviker att synas tillsammans med sina klasskamrater. De strävar efter en normalitet – att vara som en vanlig tjej.

De beskriver också att det är viktigt att klä sig i en åldersanpassad klädsel, dvs. att klä sig som en ung kvinna som studerar i gymnasiet och inte som en som går i lågstadiet eftersom man då ”… blir tagen på allvar och respekterad”.

Kamilla Peuravaara är sociolog och har doktorerat vid Uppsala universitet, Sociologiska institutionen med avhandlingen ***”Som en vanlig tjej” – Föreställningar om kropp, funktionalitet och femininitet.*** Avhandlingen finns att läsa på: uu.diva-portal.org

Nu undervisar hon på socionomprogrammet vid Uppsala universitet.
E-post:
kamilla.peuravaara@soc.uu.se.

Kamilla Peuravaara är en av föreläsarna på årets Intradagar.

”...jag hade en laptop i min hand”

Pamela, en av de unga kvinnorna beskriver sina erfarenheter av att umgås med kamrater som studerar i den ordinarie gymnasieskolan:

”Det kändes som att jag studerade med de andra (i den ordinarie gymnasieskolan). Jag kände det som så eftersom jag hade en laptop i min famn och det var så underbart att hålla i laptopen och gå bland eleverna, det var så Wow! Really nice! Eftersom här [i gymnasiesärskolan] så har vi inga laptops, men de andra har det… Jag är så glad när jag umgås med Tara och hennes vänner för de studerar i det vanliga gymnasiet nu, och de klär sig så också, och det är riktigt bra. För när jag är med dem tittar folk på mig, och ler mot mig, som om jag inte är så dum som de först trodde att jag var. De tror att personer som studerar vid en gymnasiesärskola är lite konstiga, så när jag umgås med andra (elever som inte studerar i gymnasiesärskola) får jag många leenden… När jag är i gymnasiesärskolan så mår jag så mycket bättre om jag är med eleverna som inte studerar i särskolan, eftersom de liksom är normala så att säga”.

Kvinnornas erfarenheter säger dem att det är en priviligierad position i dagens samhälle att vara en vanlig tjej.

Det kan tolkas som att Pamela umgås med vänner som inte studerar i gymnasiesärskola för att på så sätt skapa normalitet – att ses som en ung kvinna som inte har en funktionsnedsättning. Men kvinnorna förhåller sig inte bara till vad som anses vara normalt vad gäller funktionalitet utan även till genus – hur man ska vara och se ut och vilka intressen man ska ha som ung kvinna i dag?

Vad som anses normalt

De unga kvinnor som inte går i gymnasiesärskolan blir en måttstock för vad som anses vara normalt. Hur de klär sig, accessoarer som de bär och frisyrerna som de har, är för de unga kvinnorna i gymnasiesärskolan något eftersträvansvärt, eftersom det för dem symboliserar normaliteten.

Genom sätt att klä sig likadant som dem, trendigt och moderiktigt, försöker de uppnå normaliteten som råder på skolan. När de lyckas upplever de känslor av glädje och eufori. Pamela beskriver att hon fick en uppmuntrande kommentar av en kille som studerar i de ordinarie klasserna som gjorde henne glad:

"'Du är så snygg. Vem har stylat dig?' Jag berättade för honom att det är min syster, och han bara, 'ja, det ser ut som om du studerar i den ordinarie gymnasieskolan', och jag rodnade"

Klassrummet som frizon

De unga kvinnorna beskriver att om man skulle se dem på ett foto så skulle ingen märka något – underförstått menar de att ingen skulle märka att de har en funktionsnedsättning. Men om de skulle komma in och umgås med dem som inte går i särskoleklass – i deras klassrum – skulle de märka att de var annorlunda.

Klassrummet kan på ett sätt förstås som en frizon från vissa åsikter och kommentarer men samtidigt är klassrummet också en plats som bidrar till funktionsnedsättningen. De unga kvinnorna blir i huvudsak en person med funktionsnedsättning när de går in i klassrummet – kön och ålder är inte längre lika framträdande. Och när de kliver ut genom dörren från klassrummet handlar deras vardagliga strategier om att passera, att inte synas eller om det motsatta – att "sticka ut", att synas särskilt mycket och låta högt och ta plats i skolans utrymmen.

I och genom de långa korridorerna, genom cafeterian, till och från matsalen strävar de efter att "passera" och att inte behöva bli betraktade som en tjej med funktionsnedsättning.

Ibland innebär det att göra motstånd mot att vara som en vanlig tjej. För det är inte alltid som de unga kvinnorna vill eller kan leva upp till de krav som de sociala föreställningarna och normerna anger.

Spelar fotboll istället

"Var det där en tjej eller en kille" brukar en av kvinnorna höra relativt ofta när personer i och utanför skolan passerar henne. Den unga kvinnan beskriver sig själv som en pojkflicka. Det är något som hon alltid har identifierat sig som, ända sedan hon var ett barn. När hon växte upp föredrog hon att leka med killar snarare än med tjejer. Men det beror också på att hon i huvudsak har växt upp med killar – det var flest killar i hennes klass i den skolan hon studerade vid fram till gymnasiet.

Hon beskriver att hennes största intresse alltid har varit att spela fotboll. Att spela fotboll har även för henne blivit ett sätt att hantera andras fördömande och ibland spydiga kommentarer och åsikter om henne. Det är kommentarer som aldrig sägs till henne, men som ändå talas tillräckligt högt och tydligt så att hon hör det. Det är åsikter om henne som gör henne ledsen men samtidigt har hon nu vant sig vid dem och istället för att reflektera så mycket kring det brukar hon gå och spela fotboll istället.

Hon menar att man inte kan välja sitt kön dvs. att man föds till en flicka eller till en pojke men att man sedan kan göra en annan person av det – att man kan vara den man vill. Men det är riskfyllt att vara en pojkflicka i ett samhälle som består av en så stark föreställning om en tudelad könsuppdelning – att man antingen är en tjej, eller en kille, som om man inte kan uppleva sig vara båda.

Det är en riskfylld strategi för kommentarerna fortsätter oavsett var hon befinner sig. Men hon har sett att det finns unga kvinnor som studerar i den ordinarie skolan, i fyraåriga gymnasiet, som också klär sig som pojkflickor och det har stärkt henne i att fortsätta vara den hon vill. För om de kan vara det, så innebär det också att det är "normalt".

I klassrummet umgås man

Klassrummet och de övriga lokalerna på skolan och i samhället kan i viss mån beskrivas som två olika världar. Den man talar med och ser som sin vän är inte densamma i klassrummet, som utanför klassrummet. Utanför klassrummet undviker man att gå i klunga med sina klasskamrater för att inte ses som "en av dem som går i särskola'" eller de som går "i sär".

Utanför klassrummet noterar man varandra – men man ser inte varandra. I klassrummet däremot umgås man med varandra och skrattar tillsammans.

De unga kvinnorna tillbringar en stor del av sitt vakna liv i skolan och det tycks vara ständigt närvarande i deras vardagliga liv att använda sig av olika strategier för att antingen passera "som en vanlig tjej" eller för att göra motstånd mot den normen. Båda dessa strategier har det gemensamma att de är strategier för att skapa normalitet – att inte behöva ses som en kvinna i särskoleklass.

Kvinnornas erfarenheter säger dem att det är en priviligierad position i dagens samhälle att vara en vanlig tjej. En position som inte alla unga kvinnor automatiskt har tillträde till. Man kan säga att de unga kvinnorna använder sina kroppar, sitt sätt att klä sig, sina kläder och accessoarer och sina sätt att tala på, för att på så sätt bli bekräftade för att vara den som de själva önskar vara – "som en vanlig tjej".

En studie i självbestämmande

Hur fungerar självbestämmandet och inflytandet för de personer med intellektuella funktionsnedsättningar som är engagerade i egenorganisationerna Klippan och Grunden?

I en treårig studie, som fortfarande pågår, har forskare undersökt hur deltagarna i Klippan och Grunden upplever sin verksamhet.

Genom att lära sig om till exempel lagar och regler, vem man kan vända sig till i kommunen och om föreningsteknik och genom gemenskapen med andra har de blivit tryggare och säkrare i många situationer. De har fått större möjligheter att påverka sin livssituation.

Therése Mineur, en av forskarna i projektet, menar att självbestämmande i vardagen är viktigast. För även om man vet vilka rättigheter man har, betyder det inte att det är lätt att få bestämma. Eller som en deltagare uttryckte det:

– Hur ska jag göra för att min flickvän ska få sova över hemma hos mig? Vi vill det båda två, men det är personalen som bestämmer.

Stödpersoner

I båda föreningarna finns stödpersoner som är till för medlemmarna, när de behöver. I föreningen Klippan är det handledare och i Grunden coacher. Även om coacher och handledare är jättebra personer kan samspelet bli komplicerat. En kvinna uttryckte det så här:

– Det kvittar vad jag gör – för han kan alltid rätta.

Även om man har bra självförtroende och stödet är överenskommet kan det hända att den som deltar i t ex en Klippansammankomst blir korrigerad eller att stödpersonen tar över och gör samma sak, fast lite bättre.

– Om en stödperson sitter bredvid mig på ett möte och antecknar samma sak som jag, då vet jag ju att hon gör det bättre.

När deltagarna i studien samlades i Halmstad för en konferens i april märktes det att samspelet kan vara komplicerat. Första dagen deltog stödpersonerna i gruppdiskussionerna. I några grupper blev deltagarna återhållsamma och avvaktande. Men andra dagen, när stödpersonerna inte var med i grupperna blev det en märkbar förändring mot öppnare och mer personliga samtal.

– Jag tycker att det blev lättare att prata när stödpersonerna inte är med, sa en person. Alla vågade prata mer då.

Coacher och handledare har en viktig, ibland avgörande betydelse. Men dilemmat är tydligt: genom sin närvaro riskerar de också att styra och påverka mer än vad de borde. Det behöver man vara lyhörd inför.

Skillnader

Klippans och Grundens verksamheter ser olika ut. Några träffas en gång i månaden, andra har en anställning i sin förening och möts i princip varje dag.

Det finns skillnader mellan de olika föreningarna. En sådan är hur man ser på själva beteckningen: utvecklingsstörning. Så här uttryckte en deltagare det:

– Vi i vår grupp har satt stopp för det där ordet. Jag tycker inte om när man säger utvecklingsstörning. Säg funktionsnedsättning, det klingar bättre i mina öron.

Det fanns några som var av en annan mening:

– Det kan bli problem om ett välkänt ord ersätts av något som är otydligt. Säger man utvecklingsstörning förstår omgivningen också att man har en problematik.

Deltagarna är involverade

Forskningsstudien bedrivs i nära samarbete med deltagarna.

– De bidrar på ett mycket värdefullt sätt till vår analys, säger Magnus Tideman, som genomför studien tillsammans med Ove Mallander och Therése Mineur vid högskolan i Halmstad.

– Att involvera personerna i forskningen, inte bara som intervjuobjekt och mottagare av resultaten, är unikt i Sverige. Men i en studie som handlar om inflytande och självbestämmande är det självklart.

Text och foto: Kristina Szönyi.

Fakta:
I egenorganiserade verksamheter planerar och bestämmer deltagarna själva över verksamheternas innehåll. Antalet egenorganiserade verksamheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning har ökat i Sverige och nu har forskare undersökt vilken betydelse de kan ha för personernas möjligheter till självbestämmande och inflytande i sitt vardagsliv.
Resultatet kommer att publiceras hösten 2016 i en skrift på lättläst svenska och i forskningsrapporter.

"Jag har medverkat i studien och tycker att det ska bli spännande att se vad de kommer fram till. "
Hans Lindblom, Grunden Göteborg.

"Vi borde också ha andra typer av samtal, till exempel sexualitet, hur det är att vara tjej och funktionshindrad."
Annica Göransson, Grunden Sydöstra Skåne

"I Klippan får jag lära mig om hur jag kan bestämma mer i mitt liv"
Anneli Johansson, Klippan Växjö.

"Det är svårt att få bestämma själv, det är bra att man pratar om det."
Babou Touray, ungdomsledare i Grunden.

"Jag tycker det är bra när coacherna inte är med i grupperna – det går lättare att prata då."
Niklas Beckman, Unga i Grunden.

Ove Mallander, Susanne Bergh, Magnus Tideman och Therése Mineur.

Alltör ofta använder vi fina ord utan att egentligen gå till botten med vad vi menar. ”Inflytande”, ”självbestämmande”, ”integritet” är sådana honnörsord vars innehåll ibland blir suddigt.
Anders Bond har här tagit sig an ordet delaktighet. Vad menar vi egentligen med det?

Vad betyder delaktighet?

Av Anders Bond

Ordet delaktighet kan ses som en positiv formulering av samhällets strävan att undvika att marginalisera eller exkludera medborgare som har en funktionsnedsättning.

Mångtydigt begrepp

Begreppet har en social innebörd. Att vara en del av en social gemenskap och ha möjlighet att påverka. Men ordet är mångtydigt och tolkas på olika sätt i olika sammanhang. Ofta utan att man klargör vad man menar.

Det används ofta som ett vägledande begrepp inom handikappolitiken. Där har betoningen legat på delaktighet i samhällets övergripande funktioner och utveckling. Vilket bland annat medfört att när man diskuterar tillgänglighet handlar det ofta om myndigheters hemsidor.

Men delaktighet som mål är tillämpligt på alla nivåer av social samvaro. Och det är ett viktigt mål. Inte bara som uttryck för ett demokratiskt ideal och en universell mänsklig rättighet. I lika hög grad för att delaktighet är en av förutsättningarna för att tillfredsställa våra grundläggande behov av trygghet, gemenskap, uppskattning och självförverkligande.

Erkännandet är viktigt

Vad innebär det då att vara delaktig? Det finns olika definitioner. men de flesta är överens om att det innebär något mer än att formellt tillhöra en grupp. Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, har i forskningsprojekt granskat begreppets tillämplighet inom skolan och då använt sig av följande aspekter utöver tillhörighet:

Tillgänglighet, Erkännande, Samhandling, Engagemang och Autonomi.

För full delaktighet krävs inte bara att man organisatoriskt tillhör en gemenskap. Den kräver även ett erkännande från övriga deltagare. Det handlar inte bara om att man själv upplever att man är delaktig. Det krävs även att man är aktiv tillsammans med de övriga.

Att ha inflytande över beslut i social gemenskap

I ett annat forskningssammanhang användes den här definitionen: ”En individs frivilliga och aktiva bidrag till en kollektiv process som han eller hon upplever som angelägen och meningsfull för sig själv och andra.”

I grunden handlar alltså delaktighet om möjlighet att ha inflytande över beslut i en social gemenskap.. Det kan röra en grupp eller organisation man tillhör men i lika hög grad den egna privata sfären som boendet, den dagliga verksamheten eller fritiden.

Hinner jag ta en promenad?

En förutsättning för inflytande är att man är orienterad om i vilken situation man befinner sig. Vilka valmöjligheter man har och vad som konsekvensen blir av olika beslut. Bristande tillgång till relevant information kan bli ett avgörande hinder för delaktighet om man har någon form av funktionsnedsättning. Finns alternativ till skriven text för den som har nedsatt syn, finns möjlighet att nå den plats där information ges för den som har rörelsehinder osv.

För personer med begränsade intellektuella resurser kan informationsproblemet utgöras av många olika faktorer. Det kan gälla att hantera kvantiteter och abstrakta dimensioner. Hinner jag ta en promenad innan TV-programmet börjar eller skall jag sätta mig och vänta? Hur tar jag detta beslut om jag inte kan använda en vanlig klocka? Ett annat problem kan vara hur skall jag uttrycka vad jag vill ha för mat om jag har svårt att föreställa mig saker som inte finns framför mina ögon och har ett begränsat ordförråd.

Anders Bond, Hedemora, är psykolog, forskare och har bland mycket annat uppfunnit kvartsuret.

Det här är är bara ett par exempel på vardagliga problem där möjligheten till delaktighet ofta inte finns på grund av att man inte gjort den information som personen behöver tillgänglig på ett förståeligt sätt. Och sådana situationer är enligt min uppfattning tyvärr mycket vanliga inom alla omsorgsformer idag.

Trots att det finns många olika möjligheter att öka tillgängligheten till information av detta slag används de sällan. Och trots att just hjälpmedelsområdet kring kognitiva funktioner har ett stort utbud och en mycket stor potential genom användning av olika former av IT-teknik. Det finns hjälpmedel och anpassningar som effektivt skulle ge den tillgänglighet till information som behövs i exemplen ovan och i många andra sammanhang.

En försämring

Den här situationen innebär att rätten till delaktighet – som är en central utgångspunkt för vår funktionshinderpolitik – i praktiken inte tillgodoses för en mycket stor andel av de personer som omfattas av LSS-lagen.

Ur ett historiskt perspektiv innebär detta en försämring mot vad som gällde några decennier tillbaka. När stiftelsen ala med Gunnar Kylén i spetsen bedrev forskning och producerade en lång rad skrifter som fick stor spridning som läromedel för personal inom omsorgerna, fanns ett betydligt större utrymme för delaktighet inom verksamheterna.

Något som förstärktes genom att IT-området utvecklades och gav många nya möjligheter.

Kunskaper på alla nivåer

Idag ser vi oroande tecken på att LSS-lagen urholkas och en återgång mot ett medicinskt vårdtänkande. Samtidigt som vi konstaterar att utbildnings- och kunskapsnivån hos en majoritet av verksamheternas personal är låg.

Sammantaget ett mycket dystert läge.

Vad kan göras ?

I väsentlig grad handlar den här frågan om kunskaper på alla nivåer inom kommunernas LSS-verksamheter. Men även om attityder och respekt.

I år får kommunerna extra statliga pengar för personalutbildning även inom LSS-verksamheten. Delaktighet borde vara ett ledord i den utbildningen.

En studie för att kartlägga hur rätten till delaktighet uppfattas och hanteras i kommunernas LSS-verksamheter vore också önskvärd. Detta som en utgångspunkt för ett strategiskt arbete med syfte att göra rätten till delaktighet till en verklighet för alla medborgare.

Vad säger Myndigheten för delaktighet?

Bilder som berättar

Mänskliga rättigheter

1971 antog FN:s generalförsamling ***Förklaringen om rättigheter för personer med utvecklingsstörning.*** Den kom att spela stor roll i för att förändra samhällets inställning till personer med utvecklingsstörning. Den översattes och spreds av Socialstyrelsen och affischen ovan distribuerades och sattes upp på anslagstavlor över hela landet.

Karl Grunewald

De mänskliga fri- och rättigheterna har inte alltid omfattat personer med utvecklingsstörning. Sverige har, främst genom Richard Sterner och Bengt Lindqvist, spelat stor roll för att få fram internationella deklarationer och konventioner som stärker funktionshindrades rättigheter i hela världen. Här är några andra viktiga FN-resolutioner:

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna antogs 1948 av FN:s generalförsamling i Palais de Chaillot, Paris.

1975 antog FN:s generalförsamling ***Deklarationen om handikappades rättigheter.***

1993 kom ***FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet.***

2006 antog FN:s generalförsamling ***Den internationella konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.*** 2008 ratificerades den av Sverige och började gälla i vårt land 2009. Om denna kan man läsa mer på ***Myndigheten för Tillgänglighet:***s hemsida, mft.se (sök på FN-konventionen).

Läs mer i Karls historiebok!

Prenumerera!

Intra nr 3/2016 kommer ut i oktober.
Du som vill prenumerera på INTRA:
Betala 340 kr på postgiro 636 55 62-5 eller bankgiro 5308-1485.
Då får du fyra nummer av INTRA framöver. Du kan också beställa prenumeration från vår hemsida:

www.tidskriftenintra.se

eller på fax: 08-97 11 04,
tel: 08-647 87 90
eller e-post:
info@tidskriftenintra.se

Vi finns på Facebook också!
Sök på Tidskriften Intra!

Karl Grunewalds bok ”Omsorgsrevolutionen” ger en bred bakgrund till hur dagens LSS-stöd vuxit fram. Boken har 228 sidor och handlar om hur de avgörande åren mellan 1950 och 2000 avhandlades i debatt och media. Den är rikt illustrerad med över 150 bilder.
Pris 200 kr + frakt.
Beställ från: www.tidskriftenintra.se

Mycket psykofarmaka till unga

Socialstyrelsen konstaterar i årets Lägesrapport (se sid 9) att förekomsten av psykiatriska diagnoser är högre hos unga med intellektuell funktionsnedsättning än hos övriga i samma åldersgrupp. De löper t ex nästan tio gånger större risk att drabbas av depression och ångest.

Förekomsten av psykiatriska diagnoser är i de flesta fall högre hos flickor än hos pojkar. Det gäller i synnerhet bland dem som bor i LSS-boende, där till exempel dubbelt så många flickor som pojkar (18–24 år) har fått diagnosen depression och tre gånger så många har fått diagnosen schizofreni.

Vanligt med psykofarmaka

Omkring 50 procent av barnen 13–17 år och 60 procent av de unga 18–24 år i LSS-boende har en långvarig förskrivning av psykofarmaka. Många behandlas med psykofarmaka utan ha fått en psykiatrisk diagnos Bland unga (18–24 år) i LSS-boende är det 17 %.

Socialstyrelsens analyser visar också att barn och unga i LSS-boende har fler förskrivande vårdenheter än övriga i åldersgruppen. ”Det inverkar negativt på kontinuiteten och kan försvåra uppföljning av läkemedelsanvändningen”, skriver man.

Socialstyrelsen rekommenderar behandling med antipsykotiska läkemedel vid akuta manier och vid schizofreni.

Vid andra tillstånd, till exempel utagerande och aggressivt beteende eller bristande impulskontroll, rekommenderas behandling under kort tid och endast då nyttan är större än riskerna för allvarliga biverkningar. Man måste också ta hänsyn till att barn och unga lättare utvecklar biverkningar än vuxna.

Socialstyrelsen är därför kritisk till det nuvarande användandet av antipsykotiska läkemedel:. ”Med detta som bakgrund finner Socialstyrelsen den höga och långvariga användningen hos barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning anmärkningsvärd”, skriver man.

Socialstyrelsen anser att användning av antipsykotiska läkemedel sannolikt kan minska om personalen använder arbetsmetoder som skapar trygghet och ett jämlikt bemötande. Personalen behöver därför ha tillgång till kontinuerlig handledning och fortbildning. Därutöver är det viktigt att specialister kontinuerligt följer upp och utvärderar läkemedelsbehandlingen.

H H

LOV passar bäst för stora vårdfirmor

Kenneth Helén, är verksamhetschef på Stiftelsen INUTI – en konstnärligt inriktad daglig verksamhet i Stockholm, är bekymrad. Han har en 90-sidig upphandlingsbilaga från Täby kommun framför sig. Där finns alla krav som kommunen ställer på dem som ska ingå i deras LOV för daglig verksamhet.

– Det finns t ex ett krav här som gäller att det ska finnas en medicinskt ansvarig med minst sjuksköterskeexamen. Men det har vi inte. Däremot är ju det inga problem för de stora vårdfirmorna. I praktiken har det ingen betydelse, deras hälsovård i den dagliga verksamheten är inte bättre än vår. Men avtalskraven är så utformade att de gynnar dem.

Det innebär t ex att Henrik Pätzke, som varit med i den dagliga verksamheten på INUTI i 20 år, inte längre får fortsätta eftersom han bor i Täby. Så här skriver han i ett brev till Intra:

”Jag har deltagit i gemensamma & privata processer och evenemang i strax 20 år på inuti, jag har trivts och fått mitt liv till att fungera.

Nu vill min hemkommun: Täby, att jag skall sluta på inuti. De tycker att jag skall börja med något annat, som de ”understödjer”. Utan att begripa, att det jag gör är rätt.

Kommunen har ingen inblick i vem jag är, vad jag har gjort för & med inuti. De förstår inte vad jag har för kapacitet.”

En annan som råkat illa ut med de nya LOV-reglerna är Andreas Juliusson (se nästa sida).

– Här är det Huddinge kommun som har specialkrav, säger Kenneth Helén och suckar. Det har alltså inte med pengar att göra. Vi har ju sedan tidigare fyra personer från Huddinge kommun som går här, men de har fått individuella avtal.

Vems valfrihet?

Gunilla Lagergren på Konstskolan Linnea, verifierar bilden av LOV-regler som missgynnar de små ideella utförarna.

– Vår verksamhet mixar daglig verksamhet med konststudier. När LOV infördes i Huddinge upphörde kommunen med att skriva individuella avtal för personer som vill komma till vår verksamhet.

Efter att Andreas (se nästa sida) slutade på Konstskolan Linnea har ytterligare en person från Huddinge visat intresse för att börja på Konstskolan. Också han fick nej av kommunen eftersom man infört krav på heltid i upphandlingsunderlaget för LOV.

– Det som är bekymmersamt är att kommunpolitiker och tjänstemän tycks se personer med funktionsnedsättningar som en homogen grupp, säger Gunilla Lagergren. Man säger att man har en stor mängd dagliga verksamheter i sina kommuner. Men det är inte mängden som är intressant, utan innehållet!

Gunilla Lagergren tycker också att kommunen måste kunna se när man står inför det fåtal personer som har en särskild konstnärlig begåvning och som önskar få möjlighet att utveckla den i verksamheter med professionella konstnärliga handledare.

– Lagen om valfrihet, är det inte så den heter? frågar hon.

H H

LOV = minskad valfrihet
(för Andreas Juliusson)

Andreas Juliusson, 24 år, älskar att måla, att konstruera olika föremål och skulpturer. Efter fyra års konstnärsutbildning sökte han daglig verksamhet på INUTI - en konstnärligt kvalificerad daglig verksamhet i Stockholm – som passade hans begåvning och intresse. Efter ett tag fick han plats där men då sa hans hemkommun Huddinge ne,j eftersom man infört Lagen om Valfrihet, LOV. Idag har Andreas gått sysslolös hemma i ett år.

Andreas Juliusson är avancerad i sitt skapande – han har gått fyra år på Konstskolan Linnea, en konstnärlig utbildning för personer med autism och/eller intellektuell funktionsnedsättning. Så här berättar Gunilla Lagergren som är konstnärlig ledare för Konstskolan Linnea:

– Andreas är en riktig konstbegåvning. Han är hantverksskicklig och uppfinningsrik. En utforskare och konstruktör som kommer på nya smarta lösningar. Dessutom är han en mycket skicklig målare. Det finns stora möjligheter att han skulle kunna jobba i teatersammanhang, t ex med att göra dekor. Det han behöver är att få fortsätta utveckla sin konstnärliga ådra. För Andreas behöver vara i ett sammanhang där han får influenser. Om han befinner sig i ett kreativt flöde kommer han till sin rätt. Om han får uppdrag är han bra på att genomföra dem på egen hand.

Den här skulpturen av Andreas fångade Lars Lerins intresse när Konstskolan Linnea ställde ut i hans galleri.

Hon berättar också om utställningen som Konstskolan Linnea anordnade på Lars Lerins konsthall Sandgrund i maj förra året.

Lars Lerin hade varit mycket imponerad av Andreas konst och intresserade sig för hans verk – främst hans pappersskulpturer.

– Den här killen borde gå på konstakademin, hade Lars Lerin sagt.

Kommunen hade infört LOV

Jag träffar Andreas i radhuset i Glömsta i Huddinge. Hans mamma, Susanne Westin, berättar hur glad hon blev när Andreas fick plats på INUTI.

– Det är lång kö till den dagliga verksamheten där. Och när vi äntligen fick plats trodde vi inte att det skulle vara några problem eftersom det redan gick fyra personer från Huddinge på INUTI. Men vi fick avslag. Kommunen hade infört LOV, Lagen om valfrihet. Och de godkände inte INUTI som utförare av daglig verksamhet.

Susanne och Andreas pappa, Ulf Juliusson, överklagade beslutet till förvaltningsrätten som gav kommunen rätt eftersom man ansåg att Huddinge erbjudit Andreas ”en meningsfull sysselsättning som erbjuder goda levnadsvillkor”. Då blundade man för lagstiftarens syfte med insatsen. I regeringens kommentar till LSS-insatsen Daglig Verksamhet står att ”hänsyn till individuella behov mm ska beaktas” och att ”Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter hans/hennes önskemål.”

Pärlplattor

Susanne och Ulf och Andreas tänkte att de kanske var tvungna att acceptera de nedslående besluten och undersöka vad kommunen hade att erbjuda. Men allteftersom de besökte olika dagliga verksamheter insåg de att det inte fanns några som kunde matcha Andreas intressen och specialbegåvning.

– Han kunde få stå i kiosk eller tvätta kläder och sådana saker. Men det är ju inte det han vill göra. Och det är ju inte där han kan utvecklas. De rekommenderade en verksamhet i Farsta men där fanns ingen konstnärlig handledning. Det fanns ett pysselrum med pärlplattor. Det är liksom inte hans nivå.

Susanne visar mig breven hon skrivit till Gunilla Helmerson (M) som är ordförande i Socialnämnden i Huddinge. Gunilla Helmerson skriver i sitt svar att man, sedan man infört Lagen om valfrihet, inte har godkänt INUTI som LOV-utförare. Någon orsak anges inte. Men skriver hon: ”Ett köp av plats där hade inneburit att nämnden brutit mot de bindande upphandlingsreglerna.”

Vilket innebär att Andreas nu går hemma sedan ett år tillbaka. Vad gör du då? frågar jag honom.

– Funderar, säger Andreas. Letar bilder på internet. Googlar historia och sånt.

Andreas mamma är sjuksköterska på barnakuten i Huddinge och hans pappa är IT-manager på Atlas Copco. De är skilda så Andreas bor halva tiden hos dem vardera.

– När jag bor hos pappa klipper jag gräs, säger han. Går promenad. Träffar kompis ibland. Träffar några vänner.

Avancerade ritningar

Pappa Ulf är frustrerad.

– Det handlar, vad jag har förstått, inte om pengar. Det blir inte dyrare att Andreas arbetar i INUTI:s ateljé. Och vi är ju båda bosatta i Huddinge och betalar skatt här. Det känns konstigt att vi ska behöva flytta för att Andreas ska få en daglig verksamhet som han trivs i.

– Det är förstås ekonomiskt fördelaktigt för kommunen att Andreas går hemma, fyller Susanne i. De har inte ens hört av sig och frågat hur han har det under det här året.

Andreas har de flesta av sina skulpturer nerpackade i kartonger på sitt rum. Han visar mig målningar, akvareller och en rad sinnrika pappkonstruktioner. Han visar mig sin anteckningsbok där han gör avancerade ritningar på olika maskiner och föremål. Han ser både stolt och lite sorgsen ut. De flesta konstverken har något år på nacken.

Andreas Juliusson med en av sina konstrunktioner. I bakgrunden mamma Susanne. Foto: Hans Hallerfors.

Inget svar

Intra har förgäves försökt att nå de ansvariga i Huddinge kommun. De här frågorna vill jag ha svar på:

1. Varför godkänner inte Huddinge kommun INUTI som utförare av daglig verksamhet enligt LOV?

2. Enligt uppgift är det fyra personer från Huddinge kommun som idag har sin dagliga verksamhet på INUTI. De har individuella avtal. Varför kan inte Andreas Juliusson få ett liknande?

3. Andreas Juliusson har en speciell och mycket säregen begåvning. Borde man inte ta hänsyn till detta när man planerar hans dagliga verksamhet?

4. Enligt personalen på Linnea, där Andreas arbetat i fyra år, finns det stora chanser att Andreas så småningom skulle kunna arbeta på uppdrag. Dvs att han kanske inte kommer att behöva insatsen daglig verksamhet. Är det inte dålig ekonomi för kommunen att inte ge honom den chansen?

5. Varför har ni inte varit i kontakt med Andreas på ett helt år?

Gunilla Helmerson, socialnämndens ordförande, har skickat ett skriftligt svar där hon helt kort skriver att man ”har haft omfattande kommunikation med familjen i detta ärende.” Hon menar också att det nu, efter LOV:s införande, finns en större mängd dagliga verksamheter än innan.

Hans Hallerfors.

Akvarell av Andreas Juliusson.

POSTTIDNING B
INTRA, Kaktusvägen 38, 125 55 ÄLVSJÖ

Prenumerera på Intra!

Intra är en fri och obunden tidskrift som riktar sig till personal, tjänstemän, anhöriga och förtroendevalda och andra som är intresserade av funktionshinder och samhälle.

Intra kommer ut med fyra 36-sidiga nummer per år.
En prenumeration kostar 340 kronor och gäller för fyra nummer när du än börjar.

Vikarien behöver veta mer!

Vikarier som anställs behöver få en bra introduktion. Kanske är det någon av dem som blir ordinarie?

INTRAs välkommenfolder ger de nödvändiga kunskaperna för arbetet med stöd och service till personer med intellektuella funktionshinder.

På 12 sidor ges en introduktion till de viktiga begreppen om jämlikhet, självbestämmande och integritet. Här finns tips och tankar om hur det är att vara ny i arbetet, här finns en kortfattad historik och texter som bl a avhandlar övergrepp, sekretess och begåvningshjälpmedel.

INTRAs välkommenfolder har tryckts i 6 upplagor och över 20 000 ex.

Pris per ex 60 kr
10 ex 40 kr per ex

Kostnad för frakt tillkommer. Beställ från e-post: info@tidskriftenintra.se, eller från hemsidan: www.tidskriftenintra.se

De nya politikerna behöver utbildning!

Den som är förtroendevald i kommunen behöver veta vad LSS-verksamheten är. Här förklaras det mesta.

Pris per ex 60 kr
10 ex 40 kr per ex

Övergrepp

Skriften diskuterar rutiner och tillvägagångssätt vid övergrepp och missförhållanden inom LSS-verksamhet.

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex

Gruppbostaden

Massor av bra läsning om gruppbostäder.

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

Daglig verksamhet

Vi har samlat det mesta och det bästa som skrivits om daglig verksamhet. Här finns kunskap, inspiration och intressant läsning!

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

LSS och andra lagar och bestämmelser

Här finns alla de viktiga texterna samlade. Perfekt för dig som vill veta vad som faktiskt gäller.

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

Svåra frågor 1 och 2 tar upp frågor av etisk och moralisk karaktär i LSS-verksamheten.

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex

God man

En informativ skrift för alla som är gode män till personer med funktionshinder.

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex